

IX. Jednotlivé položky rozvažní.

A. Účty majetkové.

1. Nemovitosti.

Nezastavěné pozemky akciových podniků slouží buď přímo účelům podniku, na př. pole při bělidlech, k sušení přize a pod., pole při cihelnách k ukládání cihel a pod., a pak neposkytují tyto pozemky samostatného výnosu; anebo jsou *nutným* pomocným podnikem vedle výroby hlavní, na př. role k sázení cukrovky při některých cukrovarech a pod., a pak účtuje se jich výnos zvlášť, ale neposuzuje se do té míry samostatně jako jindy. Mimo to jsou pozemky, které byly zakoupeny proto, aby po čase závodu byly po ruce, bude-li třeba závod rozšířit; tu účtuje se sice jejich výnos, dávají-li jaký, samostatně, ale jen jako těžba výrobní. Ve všech uvedených případech uvádějí se nemovitosti stále v rozvahách v téže ceně nabývací,¹⁷⁰⁾ t. j. v ceně nákupné i s výlohami, tedy na př. včetně poplatků převodních a j. Odepisy se na pozemcích tohoto druhu obvyčejně neprovádějí. Toliko jest třeba při náhlých převratech poměrů výrobních, místních a pod., nebo čas od času i jindy, přehlédnouti, nepoklesly-li nemovitosti tyto v ceně značněji, aby se rozdíl vypořádal v účtech buď na vrub rezervního fondu nebo na vrub účtu ztráty a zisku.

Odprodej anebo nákup nových pozemků má býti v rozvaze patrným, aby kontinuita položek v rozvahách po sobě jdoucích se zachovala.

Náklady na zařízení meliorační zvýší se cena pozemků; nezvýší se však cena pozemků, pokud meliorace stala se bez vlastního nákladu, na př. byla-li bystřina nákladem veřejným regulována a j.

¹⁷⁰⁾ U nás činí se tak zpravidla., ač obch. zák. nemá o věci zvláštního ustanovení, a neshledává se v tom odporu se čl. 29. obch. zák. (Tak i *Reisch*, B. u. St., I., str. 257; *Rehm*, Bil. str. 696; *Simon*, Bil. str. 327.)

Budovy podniků akciových vceňují se dle týchž zásad, ale je při nich potřeba co rok prováděti přiměřený odepis, většinou v % původní ceny nákupné počítaný.¹⁷¹⁾ Roční % odepisné bývá 0·33 až 2·5%,¹⁷²⁾ dle toho, jak budova trpí.

Odepisy se buď provádějí přímo, a pak je budova v aktivech uváděna o příslušnou roční kvotu stále v nižší ceně;¹⁷³⁾ anebo budova zůstává v aktivech stále v ceně nabývací, a v passivech kumulují se příslušné odepisy ve zvláštní položku *odepisů*.¹⁷⁴⁾

Opravami se cena budov nezvyšuje, leč že by šlo o renovace a úpravy většího rozměru.

Jsou-li reality toho druhu, že *stravuje se* provozem podniku jejich *substance*, na př. při dolech, lomech a pod., musí se odepisy prováděti v těch rozměrech, aby odpovídaly úbytku jejich ceny. Stanou-li se vybráním dolů i budovy a podobná zařízení bezcennými, musí se i ony v určeném čase úplně odepsati. Technický postup bilancování jest tu jako prve dvojí: buď se snižuje příslušná položka v aktivech, anebo se nechává položka v aktivech v téže původní výši a hromadí se v passivech částky ročně odepisované jako reserva. Zadržením řečených ročních částek umožní, že při zániku společnosti nevyjdou akcionáři s akciovým kapitálem na prázdno, nýbrž že mohou z nastřádaného umořovacího fondu odškodnění býti;¹⁷⁵⁾ po případě místo

¹⁷¹⁾ Procento, z původního nákupu počítané, lze přepočísti na procento z účtované ceny toho kterého roku po odepise dle vzorce:

$$100 \left(1 - \sqrt[n]{\frac{K}{k}} \right),$$

při čemž jest K původní cena, k cena odprodejná pozemku stavebního a budovy na zboření, n počet let trvání budovy.

¹⁷²⁾ Scherber, Bil., str. 107.

¹⁷³⁾ Pro kontinuitu položek má udán býti v prvním sloupci rozvahy nebo v textu početní postup, vycházející z loňské položky rozvahy. Někdy se odepisy uvádějí jako zvláštní položky účtu ztráty a zisku, aby byly lépe patrné.

¹⁷⁴⁾ Položka tato není rezervním fondem, nýbrž jest pouhou položkou pořádkovou. (Simon a po něm Ring, Holdheim a j. užívají pro ni názvu »Bewertungsposten«, Staub zove ji »Korrektivposten«, ovšem méně vhodně. Ve francouzských spisech slovou podobné položky »comp. tes d'ordre«. — Různé názvy položky odepisné v německé praxi účetní viz na str. 40; česká různá jména viz v Č. kompasu.)

¹⁷⁵⁾ Fond tento není nastřádaným ryzím ziskem, není tedy fondem rezervním.

aby se strádal fond a choval až do zániku společnosti, může se z něho ihned co rok příslušný počet akcií umořiti.¹⁷⁶⁾

Obdobný případ jest u drah, elektráren a pod., které po určité řadě let musí se odevzdati bezplatně státu, zemi, obci a p., ale tu nejde vlastně o odepis ztrát poklesem hodnot podniku zaviněných, nýbrž je to zadržování základního kapitálu, aby nebyl v ziscích stráven.¹⁷⁷⁾

Jsou-li pozemky *předmětem obdobyvým*, jako na př. při společnostech parcellačních a obchodních společnostech se stavebními místy, platí o vceňování jich zásady o vceňování zboží. *Reisch* a *Kreibig* by je tudíž bilancovali v ceně prodejní, dle obch. zák. N. (§ 261., 2) se musí vceňiti »nejvýše« za cenu nabývací, dle návrhu v tomto spise zastávaného zapíší se v úběc v ceně nabývací, včetně výloh nákupných, nivellačních, odvodňovacích, komunikačních a j.¹⁷⁸⁾

¹⁷⁶⁾ Tento postup je ve Francii obvyklým, prvý způsob v Německu. (*Simon*, Bil., str. 406.) — Akc. reg. (§ 33) dopouští i u nás postupně umořování akcií, děje-li se z výročních zisků, a je-li ve stanovách příslušné ustanovení. Pro výpočet ročních odepisů u dolu udal »Preußisches Oberverwaltungs-Gericht« nálezem ze dne 19. pros. 1888 tento vzorec: $\frac{1}{n} (V - \frac{K \cdot p}{100}) \cdot \frac{q^n - 1}{q^n (q - 1)}$, v němž n značí počet let těžby, V roční výnos podniku, K investovaný kapitál, q známého úročitele $1 + \frac{p}{100}$, kdež $p = \%$. Výrazem $\frac{q^n - 1}{q^n (q - 1)}$ se vypočte, kterou hodnotu má $1 K$ po n let ročně koncem roku ukládaná na zač. r. prvního; $(V - \frac{K \cdot p}{100})$ jest ryzí roční výnos podniku po úhradě ročního úroku z kapitálu v podnik vloženého. Ryzí tento přebytek, násoben umožitelem $\frac{q^n - 1}{q^n (q - 1)}$, dává za výsledek počátečnou hodnotu dolu, zjištěnou zkapitalisováním výnosu při složitém úrokování, a hodnota tato rozdělena na n let. — Ovšem předpokladem jest, že se těží po všechna léta stejně. (*Fischer*, Bil., str. 128.)

¹⁷⁷⁾ *Reisch*. (Zeitschr. f. d. Privatr., sv. 28, str. 733.) — Jest tedy § 261, 3. obch. zák. N. stilisován úzce. (*Simon*, Bil., str. 402.)

¹⁷⁸⁾ Do ceny nabývací jest započítati i pozemky bezúplatně obcím na cesty věnované. *Simon* (Bil., str. 350) vyjadřuje se v té věci nejasně, pravě: »... der Erwerbspreis des Restterrains ändert sich aber dadurch nicht, da diese entschädigungslose Veräußerung eine für den Restbesitz behufs sachgemäßer Verwertung desselben gemachte Aufwendung darstellt und wirtschaftlich nicht als Verlust anzusehen ist. Miněno tu patrně, že úhrn za pozemky při koupi daný zůstane týž, tedy cena jednotlivých parcell se poměrně zvýší.

2. Movitá zařízení provozovací.

Stroje, nástroje a nářadí a podobné *movitosti* trvaleji provozu sloužící jest vceňovati do rozvaly dle jednomyslného názoru theoretiků i dle panující zvyklosti v ceně nabývací; ba tu připouštějí všichni spisovatelé i obchodní zák. N. postup zde i při předmětech odprodejných zastávaný, že může zůstatí v rozvaze cena nabývací i tenkrát, poklesla-li denní cena tržní těchto předmětů pod účtovanou cenu nabývací, ovšem pamatuje-li se náležitých odepisů.

Do ceny nabývací započtou se veškeré *výlohy nákupné*, jako: dovozní, clo, cesty za účelem shlédnutí strojů a j., jakož i výlohy instalační; musí se zjistiti cena předmětů těchto až na místě v závodě a ve stavu, kdy již sloužití mohou výrobě. Naopak zase stroje vyrobené ve vlastním závodě nebudou se moci v rozvalu klásti v ceně vyšší, než kolik byly vlastní náklady výrobní; ale důsledně se stanoviskem o zjišťování ceny výrobní při tovarech, zde hájeným, započítati jest v cenu tuto i část povšechných nákladů výrobních, jakož i výlohy instalační.¹⁷⁰⁾

Odepisy jsou při movitých zařízeních zpravidla značnější, bývají od 1·3 do 20%.¹⁸⁰⁾ Vyúčtování odepisů a vyznačení jich v rozvaze může se díti zmíněným (na str. 81.) dvojím způsobem. Vloží-li se úhrn dosavadních odepisů v *passivech* jako položka pořádková vůči plně účtované ceně původní v *aktivech*, jsou data rozvažní poučnější než při odepisech přímých; ale nezběhlému čtenáři rozvah jsou asi přímé odepisy vítanějšími.¹⁸¹⁾ Pokud roční odepisné částky shodují se se skutečnými poměry, není reserva odepisná nastřádaným ryzím ziskem, nýbrž zadržuje pouze části hrubého výnosu na nákup nového zařízení, až nynější zajde. Pořídí-li se tedy nový náhradní stroj na vrub obnovovací rezervy, zůstane obnos strojového zařízení v *aktivech* v témž bývalém úhrnu, ale reserva odepisná se o peníz nákupný sníží. (Mimo to poklesne ovšem zároveň hotovost pokladní o zaplacený obnos za stroj, tak že zůstává úplná rovnováha.)

¹⁷⁰⁾ Jinak *Rehm*. (Bil., str. 714.)

¹⁸⁰⁾ *Scherber*, Bil., str. 98.

¹⁸¹⁾ *Simon* považuje přímé odepisy za jasnější, kdežto *Rehm*, *Reisch* a *Kreibig* a j. i *Chlum* (str. 42) jsou náhledu opačného. *Neukamp* dovozuje dokonce, že nepřímé účtování odepisů odporuje znění čl. 31. obch. zák. (a § 40. něm. obch. z.), poněvadž tu výslovně se žádá, že se mají *»sämtliche Vermögensstücke und Forderungen nach dem Werte ansetzen ...«*

Roční odepisné kvoty účtovati jest na vrub účtu provozovacího do běžných nákladů provozovacích, a nikoli uhrazovati je teprve ze zisku.

Při některých podnicích, na př. u drah, se odepisy účetně neprovádějí, nýbrž udržuje se hodnota zařízení provozovacích na téže výši tím způsobem, že se právě za obnos, který by se měl odepsati, koupí náhradná zařízení, a účtují se nákupy tyto na vrub účtu provozovacího. Postup tento nelze schvalovati. Hůře ještě jest, neúčtovati odepisů a nečiniti *ročních* pravidelných náhradných nákupů, nýbrž zakoupiti náhradný předmět teprve tehdy, až bude nutno, a vyúčtovati jej na vrub účtu ztráty a zisku. Těmito nákupy snižuje se nahodile zisk toho roku, kdy nákup byl proveden, kdežto minulá léta byl zisk účtován neprávem vyšší o zanedbané odepisy.¹⁸²⁾

Odepisuje-li se více, než je třeba, tvoří se skrytý rezervní fond, a to buď vůbec v rozvaze neuvedený, provádějí-li se odepisy přímo, aneb v bilanci v rezervě odepisné zahrnutý. Odepisuje-li se konečně přímo, a vedle toho hromadí se odepisný fond, je tento skutečným rezervním fondem.¹⁸³⁾

Opravy strojů, pokud se pouze uzpůsobují jimi stroje, aby dále účelu svému sloužiti mohly, účtují se na vrub výloh provozovacích; opravy větší, renovace, jimiž stoupne hodnota stroje, buď že se jeho výkonnost nebo doba trvání zvýší (*Fischer*, str. 81.), přiúčtují se jako přírost hodnoty na účtě strojů.

Ukáže-li se značný nepoměr mezi cenou účtovanou a cenou skutečnou, vypořádá se rozdíl v účtech jako při nemovitostech odepisem mimořádným, který záúčtuje se na vrub rezervního fondu nebo na vrub účtu ztráty a zisku.¹⁸⁴⁾

3. *Suroviny, polotovary a tovary ve výrobnách; zboží.*

A. *Surovinami* se ve výrobnách zpravidla nekupčí. Přískoky a ústupy jejich cen uplatní svůj vliv na hospodářský

¹⁸²⁾ *Reisch* a *Kreibig*, B. u. St., II., str. 52.

¹⁸³⁾ Často provádějí se odepisy, jak se pro dividendu hodí. *Hecht* dobře praví: »Die Dividendenpolitik und die Abschreibungs politik stehen im engen Zusammenhang.« (Monatsschr. f. H., 1903, str. 273.)

¹⁸⁴⁾ Tak i *Staub*, pozn. 36 k § 261, 3; kdežto *Simon* (Bil., str. 366) chce tyto mimořádné odepisy učiniti povinnými pouze tehdy: »wenn der Betriebsgegenstand sich dauernd als unrentabel oder wenig rentabel erweist, so daß der Buchwert in auffälligem und dauerndem Mißverhältnis zum Rentabilitätswert steht.«

výsledek závodu teprve prodejem výrobku; nákupem suroviny navazuje se, jak zmíněno, spojitá řada vnitřních dějů provozu, končící se teprve prodejem výrobku. Veškeré přibývání hodnoty postupem výroby o práci a ostatní náklady výrobní účtuje se důsledně jen v částech skutečně věnovaných anebo jako účetní úbyt stávajících hodnot vyjádřených; vnější vlivy při zjišťování ceny polotovaru a tovaru jsou vyloučeny. Vkládají se proto suroviny v rozvahu v původní ceně nabývací, ovšem i s vlastními výlohami,¹⁸⁵⁾ polotovary a tovary v té hodnotě, kterou udává účet výrobní, t. j. úhrnem vydaných a účtovaných na ně nákladů výrobních.

Na účtě výroby účtují se dluhem veškeré náklady výrobní, a poněvadž dohotovené tovary se převádějí v ceně výrobní na účet tovaru, udá konečný zůstatek účtu výroby hodnotu nedohotovených výrobků. Ale v podrobnostech je dosti růzností o tom, které náklady mají se do výrobních nákladů na účtě výroby zabrati a které nikoli. Spor týká se *povšechných výloh*, mezi jinými zejména i *odepisů a úroků*.

*Simon*¹⁸⁶⁾ nechce připustiti vůbec, aby se v cenu výrobní započítaly povšechné výlohy, jako: služné dílovedoucích, techniků a technických ředitelů, pojistné za dělníky, výlohy na opravu strojů, správní výlohy, odepisy zařízení, strojů a náradí a úroky. Důvody uvádí v podstatě tyto: Při podnicích obchodních také se povšechné výlohy v cenu nabývací zboží nepočítají, nýbrž považují se za roční ztrátu; historický vývoj bilance rovněž nasvědčuje, že se povšechné výlohy obchodní nemají v cenu nabývací počítati, neboť již *Pacioli* (cap. 22) se vyslovuje v tomto smysle. I praxe všeobecně tak postupuje, majíc očividně na zřeteli, že všeobecné výlohy stihnouti mají podnik jako celek, ne jednotlivé zboží. Při nákupu zboží nikdo zajisté nezapočítá v cenu nákupnou část všeobecných výloh, a ježto cena výrobní i cena nabývací jsou různé druhy ceny vlastní,¹⁸⁷⁾ nemohou povšechné výlohy ani v cenu výrobní se počítati. Ostatně nevznikají výlohy povšechné většinou výrobou, musily by se uhraditi, i když by se nevyrábělo, na př. ředitel béře služné stále, byť továrna byla vyhořela; zarazí-li se výroba, musí se nájemné z místností továrních platiti dále. Pokud se týče ode-

¹⁸⁵⁾ Nákupná cena bude cenou průměrnou, pokud suroviny nakoupeny za různé ceny.

¹⁸⁶⁾ Bil., str. 344.

¹⁸⁷⁾ »Anschaffungs- und Herstellungspreis sind nur verschiedene Arten der Gattung »Selbstkostenpreis« (Erwerbspreis).«

pisů, uvádí *Simon* zvláště, že by se zabráním jich do nákladů výrobních mohly ve skutečnosti ve svém účinku státi illusorními; tak by tomu bylo, kdyby na př. tkalcovna odepsala na strojích 30.000 M v roce, kdy nijakého zboží neodprodávala, a započítala odepis do ceny výrobní zboží.

Reisch a *Kreibig* s ním souhlasí, uvádějíce mimo to, že klíč pro rozvržení povšechných výloh na různé výrobky jest ve většině případů dán libovůlí, poněvadž není užší souvislosti mezi všeobecnými náklady a výrobními výsledky. Jinak jsou však, pokud se týče výrobků, náhledu, že jest je v rozvahu klásti v ceně tržní.¹⁸⁸⁾

*Rehm*¹⁸⁹⁾ liší cenu výrobní (nebo nabývací) a cenu vlastní.¹⁹⁰⁾ Do ceny výrobní počítá, s *hospodářského* hlediska vzato, také část oněch všeobecných nákladů správních, které nepřímo souvisí s výrobou toho kterého tovaru, tedy: náklady na technický dohled, na pojištění dělnictva, na udržování a nájem zařízení výrobních, strojů a náradí, jakož i část odepisů; kdežto do ceny vlastní, svéstojné, počítá mimo to ještě výlohy prodejné (nájemné ze skladiště, služné a provise cestujícím a j.), povšechné výlohy obchodní a zúrokování kapitálu v podniku umístěného. Ale se stanoviska *účetnického* náležejí dle obecné praxe v Německu povšechné výlohy správní na vrub výročního účtu ztráty a zisku, a nemohou se tudíž započítavati poměrně do nákladů výrobních a zvyšovati cenu výrobní tovaru. V Rakousku jest sice, praví dále, běžným způsob opačný, ale tam není na věci závady, poněvadž zboží se vkládá v rozvahu v ceně prodejní. A konečně i předpisy pozitivního práva v Německu i v Rakousku svědčí, že povšechné výlohy provozovací nenáležejí v bilanční ceny výrobní tovarů. Obch. zák. N. (§ 261., 4 a 3) ustanovuje totiž: 1. že správní výlohy nesmějí se jako aktivum v rozvaze uváděti, 2. že jest nutno provéstí odepisy pro znehodnocení zařízení výrobních, pokud se kladou v rozvahu v ceně nabývací. Cílem obou těchto předpisů jest, zabrániti přecenění aktiv; kdyby však směly se výlohy správní a odepisy připočítati do ceny výrobní zboží, zmařil by se úplně úmysl zákona. Pokud se týče Rakouska, plyne tu nepřipustnost toho, aby část povšechných výloh správních nebo odepisy započítati se směly do výrobní ceny tovarů, z ustanovení akc. reg. jednak o vý-

¹⁸⁸⁾ Bil. u. St., I., str. 204 a násl.

¹⁸⁹⁾ Bil., str. 709 a násl.

¹⁹⁰⁾ Herstellungs- (oder Anschaffungs-) Preis und Selbstkostenpreis.

lohách zakladatelských (§ 51.), jednak příkazem odepisů (§ 49., 5). Musí-li totiž započtení výloh zakladatelských, které učiněny byly pro řadu let, býti ve stanovách zvlášť vytčeno, aby směly se rozvrhnouti na pět let a v rozvaze v této době jako aktivum uváděti, tím méně je možno se domýšleti, že by ostatní výlohy správní směly se uváděti jako aktivum v rozvahách, započteny jsouce v cenu výrobního tovaru. Z předpisu o odepisech plyne pak, že nesmějí se nařízené a na jedné straně provedené odepisy odčítovati na druhé straně zvýšením výrobních cen tovarů. Konečný svůj úsudek shrnuje *Rehm* v podstatě asi jako *Simon*¹⁰¹⁾ v ten smysl, že ve výrobní cenu bilanční tovaru náleží jen to, co se naň o sobě spotřebovalo; tedy na př. pojištění proti ohni, provise na opatření peněz, nákladové úroky (zúročení vlastního kapitálu v předmětu investovaného, zúročení kapitálu k výrobě opatřeného), tantiémy, výlohy s jeho zřízením jen tenkrát, byly-li učiněny přímo na ten který předmět, nikoli však na podnik nebo pro společnost v celku.

Obch. zák. N. do věci úmyslně nezasáhl. V »Denkschr.« (I., str. 145) se čte: »Pokud se týče sporné otázky, může-li se při výpočtu výrobní ceny zboží započítati i poměrná část povšechných výloh podniku, nezdá se vhodným, podobný postup výslovně beze všeho obmezení dovoliti, poněvadž by pak oklikou mohly veškeré výlohy správní přes předpis odst. 4. (§ 261.) jako aktivum v rozvalu se vložiti. Musí se zůstaviti v jednotlivém případě rozumné úvaze, pokud se mohou bez porušení uvedeného předpisu některé povšechné výlohy započítati do ceny výrobní.«

*Esser*¹⁰²⁾ a velická většina spisovatelů (*Staub, Cosack, Holdheim, Knappe* a j.) hájí však mínění, že mají se v cenu výrobní započítati poměrnou částí i povšechné výlohy výrobní, ba i provozem způsobené výlohy správní a obchodní, pak odepisy a úroky.

¹⁰¹⁾ *Simon* však liší se v provedení této zásady, chtěje dopustiti, aby se z povšechných výloh výrobních pouze pojistné za dělníky placené a mzda mistrů dohlížejících v dílnách do výloh výrobních počítala.

¹⁰²⁾ *Zeitschr. f. d. ges. H.* Bd. 34, str. 327. (»Unter Herstellungspreis ist der wirkliche Selbstkostenpreis, wie der Kaufmann ihn zu kalkulieren pflegt, zu verstehen; bei Ermittlung desselben müssen demnach nicht bloß die unmittelbaren, sondern auch die mittelbaren mit der Herstellung in Verbindung stehenden Aufwendungen und Leistungen berücksichtigt werden«). — *Knappe* (Bil., str. 94) dodává k tomu omylně: »Der kalkulierte Selbstkostenpreis des Kaufmannes enthält aber auch Vertriebskostenanteil.«

Po mém mínění mají se na účtě výroby zaúčtovat *veškeré výrobní* náklady, ať bezprostřední nebo nepřímé, speciálně, výrobou toho kterého předmětu způsobené, i povšechné; nepatří však do účtu výroby výlohy správní, t. j. výlohy způsobené administrativním vedením celku, a výlohy ryze obchodní. Tímto způsobem nejpřesněji se vystihuje účel účtu výroby v účetnictví podvojném. Největší předností účetnictví podvojného jest, že *účetně* vykazuje jednotlivé náklady a těžby dle druhů roztríděny, nahrazujíc svými účty těžebními *výpočty* jednotlivých zisků, které by konati musil obchodník, jednoduchým účetnictvím účtující, chtěl-li by zvědět, kde kolik mezi rokem vydělal či z kterých složek se jeho výroční zisk vytvořil. Musí tudíž účetnictví o výrobě přimykati se nejtěsněji k hospodářskému stanovisku při výpočtu zisku, a poněvadž východiskem pro zjištění zisku jest především správné zjištění přesné ceny výrobní, musí účetnictví podvojně *účetně* postupovati při vyúčtování ceny výrobní tak, jak hospodářsky se cena tato *počítá*. Proto má účet výroby obsahovati *veškeré náklady* výrobní, aby udával výsledkem svým správnou a úplnou cenu výrobní, a nemá obsahovati pouze některé náklady výrobní, na př. jen náklad na suroviny a mzdy, jako někteří spisovatelé svrchu uvedení radí. Není dokonce lhostejno, shrnují-li se veškeré ostatní náklady výrobní mimo náklad za suroviny a na mzdy v jedno a spojují-li se dokonce s náklady ryze správními a obchodními; vždyť při nynější tísnivé soutěži výroben záleží při některých odvětvích zdar podniku jen v tom, kterak dovede hospodařiti při povšechných výlohách výrobních. I jest tu první podmínkou, aby bylo lze výlohy tyto stále stopovati a přirovnávati; a k tomu nestačí jen předběžný rozpočet, tu je třeba přesného účetního výkazu, a tím jest řádně vedený *účet výroby*. Vše tedy, co náleží *hospodářsky* v cenu výrobní, musí se i na účtě výroby zaúčtovat do nákladů výrobních; mimo náklad na suroviny a mzdy jsou to: technický dohled a vedení,¹⁹³⁾ pojistné dělnictva

¹⁹³⁾ Námítka, že plat technickému řediteli se musí platiti, i když závod dočasně stojí, ničeho nevyvrací; neboť případy nepravdivé, jako na př. když továrna vyhoří a zastaví na čas výrobu, nemožou rozhodovati. Nabádají snad k tomu, aby pamatovalo se v časech dobrých, by uchoval se nějaký rezervní fond, z něhož by se uhrazovaly tyto náklady a nemusily se účtovat na vrub účtu ztráty a zisku v roce, kdy akcionáři bez tak zastavením výroby utrpí. — Podobně nepadá na váhu okolnost, že tyto a podobné povšechné výlohy výrobní jsou stále stejné, a že se vymykají jaksi dispošici správy, na rozdíl od většiny ostatních přímých nákladů, které vlivem správy se mohou snížit. Lišení výloh výrobních pevných a měnivých je důležitým pro *dispošice správy*, a při

a technických úředníků, pojistné živelní z budov továrních, strojů, surovin a zásob, mimo hotové tovary, náklady pohonu strojů, opravy továrních budov a strojů, otop a osvětlení výroben, daně podniku,¹⁰⁴⁾ odepisy¹⁰⁵⁾ továrních budov a strojů, úroky z kapitálu výpůjčkou pro výrobu opatřeného.¹⁰⁶⁾ Naproti tomu výlohy účtárny, služné a mzdy oddělení obchodního (skladů, prodejen a j.), dovozní při prodeji tovaru, úrokové srážky, úroky na účtech běžných, úroky a srážky směnečné, úroky z kapitálu pro obchodní odvětví zápůjčkou opatřeného¹⁰⁷⁾ a pod. nenáleží do nákladů výrobních, nýbrž do nákladů obchodních.

vyúčtování výrobní ceny mají tyto stálé výlohy výrobní míti svůj účet, ale náležejí přece jen do výrobní ceny a mají tedy na účet výroby se převést a ne přímo na účet ztráty a zisku.

¹⁰⁴⁾ I daně musí se do nákladů výrobních zabrati, neboť břemeno daňové není u nás a v cizině zejména u akciových společností stejné, a je třeba rozdílů v ceně výrobní zde a jinde jim způsobené dobře míti při samé výrobě na zřeteli.

¹⁰⁵⁾ Není nejmenší pochybnosti, že úbytky hodnot zařízení továrních jsou náklady výrobní; jsou též kapitálem, který se časem výrobou spotřebuje. Je sice pravda, že stroje klesají v ceně, i když závod stojí, ale tento mimořádný případ nevyvrací skutečnost, že pravidelnou příčinou opotřebování strojů jest výroba. — V praxi se ovšem často uvádějí odepisy v uveřejňovaném výkaze ztráty a zisku, jako by se do výrobních nákladů nebyly zabraly. Ale tento akciovými společnostmi uveřejňovaný výkaz ztráty a zisku není prepisem účtu ztráty a zisku z knih účetních, nýbrž jest pro veřejnost zvláště sestaven, jednotlivé položky jsou tu shrnovány dohromady, často jsou některé ztráty kompensovány s těžbami a pod. Zde uvádějí se odepisy proto, aby souhlas odepisů v rozvaze uvedených se jasně vykázal.

¹⁰⁶⁾ Jen úroky, které způsobily skutečný náklad, mají se započítati do výloh výrobních; nepatří tudíž vyúčtovatí na vrub výroby úroky z celého kapitálu výrobou ve výrobku investovaného. Tento úrok tvoří část zisku, a bude se naň musiti vzíti zřetel při stanovení ceny prodejní, ale nemůže býti odlučován od vlastního zisku podnikatelského a předem jako nutný výdaj výrobní počítán. Jestli ostatně obecnou zásadou, že jen ony náklady se do výrobní ceny počítají a účtují, které způsobily skutečný výdaj nebo úbytí hodnot; tedy při výrobě vín mohou na př. ve druhém roce připočítati se výlohy s opatrováním vína ve sklepech, stáčením jeho, skladné ze sklepů placené a j., ale nikoli přirost úroků, leč že by závodní kapitál byl vypůjčen. Podobně nelze ani připočítávati úrok ve výrobních, kde delší dobu děj výrobní trvá a suroviny jsou drahé, na př. při výrobě koží a j.; neboť jest i tu trvati na tom, že zúrokování vlastního kapitálu v závodě v čemkoli umístěného nelze lišiti od zisku podnikatelského.

¹⁰⁷⁾ Pivovar, který vypůjčí si peníze, aby mohl poskytovatí značnějších úvěrů odběratelům, nezaúčtuje tedy úroky z těchto zápůjček do ceny výrobní piva, nýbrž na vrub úroků obchodních. Tak se namnoze skutečně děje.

Uvádí-li se, že není těsnější souvislosti mezi povšechnými výlohami výrobními a výslednými výrobky, i že jest klíč, dle kterého se ony výlohy rozvrhují, více méně libovolným,¹⁹⁸⁾ lze odpovědět, že pak i *výpočet* ceny výrobní by se musil považovati za nespolehlivý; ale obavy tyto jsou bezdůvodny, neboť rozvrhují-li se povšechné výlohy výrobní dle povahy podniku buď dle jednic vyrobeného tovaru, nebo dle jednic placené mzdy, nebo dle jednic ceny zpracovaných surovin, nebo dle jednic součinu placené mzdy a spotřebovaných surovin, a vypořádají-li se rozdíly snad vzniklé opět účtem výroby, nemůže se o mnoho chybiti.

Ostatně, tímto způsobem se skutečně ve mnohých závodech nejen u nás, ale i v cizině účtuje,¹⁹⁹⁾ a nemyslím, že by výsledky účtování byly tu méně spolehlivé a méně poučné než při účtování, kde se pouze suroviny a mzdy počítají na vrub výroby, a vše ostatní se ponechává na vrub závodu jako celku.

Jest s podivem, že *Reisch* a *Kreibig*, kteří hájí akcionáře proti nedocenení zboží a cenných papírů vepisem jich do rozvahy v ceně nabývací,²⁰⁰⁾ při polotovarech na účte výroby vyúčtovaných — tovary účtují v ceně tržní — spokojují se pouze hodnotou suroviny a mzdy na ně věnované. Kdežto tedy u tovarů a zboží vůbec s cenou tržní hájí stanovisko, že ceny tržní se mají v rozvahu klásti, a nebojí se tudíž nerealizované zisky jako aktivum vykazovati, u polotovarů a tovarů bez ceny tržní se obávají, že by přičtením přiměřené částky povšechných výloh výrobních k hodnotě suroviny a mzdy na tovar věnované kladly se v rozvahu jako aktivum položky neskutečné. A podobně i *Simon*, který dokonce vůbec při tovarech — poněvadž je účtuje ve smyslu obch. zák. N. v ceně výrobní, pokud je nižší než cena tržní²⁰¹⁾ — cenu bilanční udává úhrnem hodnoty suroviny a mzdy na tovar věnované. Zaplacená mzda dělnictvu, o tom kterém tovaru pracujícím, se může tedy v rozvaze vykazovati jako aktivum, kdežto náklad na potřebné nákresy, dohled, opotřebování strojů²⁰²⁾ a nástrojů, parní pohon atd. se nesmějí zapo-

¹⁹⁸⁾ *Reisch* a *Kreibig*, B. u. St., I., str. 205.

¹⁹⁹⁾ Na př. v Anglii (Enc. V., str. 2), v Holandsku (viz: Maandbl. v. h. Boekh., roč. XII., 1905, str. 40) a j.

²⁰⁰⁾ Bil. u. St., I., str. 260.

²⁰¹⁾ Obch. zák. N., § 261, I. a 2.

²⁰²⁾ Odepisy na strojích jsou přece náhradou za oceněnou práci strojů, a nesprávnost tohoto stanoviska vystupuje zejména tam, kde stroje provádějí velikou část výroby samy, na př. při účtování výrobní ceny tištěné knihy ruční sazbou a sazbou strojovou; v prvním případě

čítati v cenu tovaru, poněvadž nebyly *speciálně*²⁰³⁾ věnovány jen na ten který jednotlivý výrobek. Podle této zásady musí by se tedy na př. započítati náklad na dohled inženýrův při výrobě, pokud by se vztahoval výhradně k jednotlivému výrobku, ale jakmile by týž dohlížel na výrobu několika různých předmětů, nesměl by se počítati v cenu výrobní, a podobných příkladů křiklavé nesrovnalosti dala by se shledati řada.

Obava, že by započítáním odepisů v bilanční ceny tovarů mařily se odepisy, není opodstatněna; neboť za pravidelného chodu vyrovnávají se přibližně počátečné a konečné zásoby tovaru, a účtuje-li se cena výrobní tou neb onou methodou, nemá vlivu na výsledný výroční zisk. Povážlivější byla by věc, kdyby uvázl odbyt a konečná zásoba tovaru byla značna; ale v podobných nepravidelných okolnostech bylo by věci správy, aby uvážila, nemá-li se výrobní cena rozčtení z opatrnosti zatím snížit.²⁰⁴⁾

Ale *Simonův* a násl. způsob účtování na účtě výroby může i se stanoviska techniky účetní vésti k formálním nejapnostem. Na účtě výroby jsou totiž v levo zaúčtovány pouze náklady na suroviny a mzdu, v pravo se pak odepisují odprodané vedlejší výrobky; i může se státi, že by v oněch výrobních, kde suroviny jsou levné a práce na výrobku malá, vedlejší výrobky pak značné, převážila strana pravá stranu levou, což by znemožnilo formálně převésti vyrobené tovary na účet zboží.²⁰⁵⁾ Také hospodářsky může někdy býti nedostatečné ocenění tovarů v rozvaze nevhodným; je-li na př. jeden rok mnoho velikých prací dohotoveno, ale neprodáno, bude letošní rok vykazovati po případě veliké ztráty, kdežto příští rok nebude mnoho práce, ale

by správná výrobní cena, na účtě výroby zjištěná a do účtu hotové knihy přešla, byla mnohem vyšší než v případě druhém, kde by jen honorář spisovatelův, papír a mzda jedinému sazeči na stroji byly účtovány jako náklad výrobní.

²⁰³⁾ *Simon* (Bil., str. 346, pozn. 44.).

²⁰⁴⁾ Případ, který *Simon* (Bil., str. 346) uvádí jako nejnepříznivější, že by totiž tkalcovna toho roku ničeho neprodala a odepis 30.000 M. na strojích započítala do ceny zásob výrobku, není vhodně volen; neboť pak by nebylo toho roku vůbec zisku, a není tudíž obavy, že by se rozdělil zisk nesprávný. Nejvýše by mohla věc nabýti významu vzhledem k čl. 240. obch. zák. (§ 240 obch. zák. N.), jednajícímu o povinnosti svolati valnou hromadu, dosáhnou-li ztráty polovice akciového kapitálu.

²⁰⁵⁾ Někdy zjišťují výrobní cenu tovaru pro rozvahu beze všeho vztahu k účetnictví tím způsobem, že od ceny prodejní odpočítají určitá % zisku a mimo to značnější % odepisu z opatrnosti. Ale postup tento nelze schvalovati, jestli pouze jakousi výpomocí z nouze.

přes to budou zisky značné, poněvadž se teprve tráví z loňska. Trvá-li výroba dlouhou dobu, mohla by po případě tato okolnost státi se dosti nespravedlivou, a mohla by se pocítovati tím trpčeji, pracuje-li se na pevnou objednávku.²⁰⁶⁾

Ostatně má nedokonalé vyúčtování výrobní ceny tovaru i svůj zpětný vliv na zjišťování hodnoty *polotovaru*. *Simon*²⁰⁷⁾ uvádí o polotovarech, že cena, která by se za ně docílila, je poměrně nepatrná,²⁰⁸⁾ ony mají však pro vlastní závod zvláštní prodejní hodnotu, jež je dána rozdílem prodejní hodnoty hotového tovaru a výloh na dohotovení potřebných. *Ringovi*, který srovnává se se mnou, že polotovary *vždy* v ceně výrobní se vceňovati mají,²⁰⁹⁾ vytýká, že postrádá zákonného podkladu, klade-li on polotovary vždy v ceně nabývací; neboť »akciové společnosti nesmí,« praví, »suroviny a tovary vceňovati v každém případě za cenu nabývací nebo výrobní, a bylo by úplnou anomálií, kdyby při polotovarech ústupu konjunktury nemusily dbáti.«²¹⁰⁾

Reisch a *Kreibig* chtějí, aby se oceňovaly polotovary se stanoviska, že ušetří se jimi náklady na jich opětnou výrobu.²¹¹⁾

*Rehm*²¹²⁾ považuje je za předměty odbytu a souhlasí se *Simonem*, že je rozhodnou pro ně cena tržní, je-li jaká, po případě nižší cena výrobní, a že jest tato cena nižší správnou i tehdy, je-li příslušný tovar již objednan.²¹³⁾

Podobně rozcházejí se mínění a důvody o vceňování *surovin*.

²⁰⁶⁾ Je-li na pevně objednaný tovar dohotoven, klade se v rozvahu v plné ceně prodejní. Tak i *Simon*. (Bil., str. 303.)

²⁰⁷⁾ Bil., str. 362.

²⁰⁸⁾ *Ring* (str. 608) praví, že nikdy není v přímém poměru realizační hodnota polotovaru a hotového výrobku s výrobní cenou obou.

²⁰⁹⁾ *Ring*, Kom. (str. 608). Pokles ceny tovarů projeví se zpětným vlivem na cenu polotovarů dle *Ringa* jen tehdy, je-li tovar již prodán.

²¹⁰⁾ Jiní spisovatelé považují správným i postup *Ringův* i *Simonův* (*Petersen-Pechmann*), někteří souhlasí s *Ringem* (*Willenbücher*). Se *Simonem* souhlasí *Staub*, *Makover*, *Esser*.

²¹¹⁾ B. u. St. (I., str. 257 a 262). »I dle theorie nesmí se při komplementárném statku (>polotovaru<) připočítati anticipando ani poměrně příští vzestup hodnoty v konečném výrobku.«

²¹²⁾ Bil., str. 714. — Proti výměru *Simonovu* tvrdí *Rehm*, že od ceny tovaru odpočítati se musí nejen náklady na dohotovení, nýbrž i výlohy prodejní, příslušný podíl výloh správních, úroků z kapitálu a zisku podnikatelského. (Pozn. 7.)

²¹³⁾ V této věci obrací se proti *Esserovi* (§ 261).

Rehm vkládá je zcela jako zboží buď v ceně nákupné nebo v ceně tržní podle toho, která z těchto cen je nižší,²¹⁴⁾ a to i v tom případě, když tovar, k jehož výrobě byly zakoupeny, byl objedнан.²¹⁵⁾

Esser pokládá cenu nákupnou za správnou a nedbá ani poklesu ceny suroviny při závěře.

Reisch a *Kreibig* oceňují je dle nákladu tím ušetřeného, že suroviny tu jsou, t. j. dle jejich tehdejších výloh nabývacích, po případě dle nynějších nižších výloh nabývacích.²¹⁶⁾

Seidler klade suroviny v rozvahu za cenu nabývací bez ohledu na cenu denní.²¹⁷⁾

B. Zboží *nakoupené* za účelem opětného zcizení — sem náležejí i cenné papíry — mělo by se účtovat dle mého mínění důsledně v ceně nákupné.²¹⁸⁾ Všeobecné důvody tohoto postupu byly již uvedeny, zde dotknu se některých podrobností.

Do ceny nákupné na účtě zboží účtují se veškeré výlohy *nákupné*, jako: dovozní, clo, provise a j. Neúčtujeme však vůbec úroku, který se při rozečtu ceny nákupné započítává se zřetelem k té okolnosti, že bude se musiti zboží prodávati na lhůtu, aniž odúčtuje se úroková srážka, která se po případě povoluje, platí-li se ihned místo za lhůtu. Tyto ztráty a těžby

²¹⁴⁾ *Rehm* (Bil., str. 696) tvrdí, že ustanovení toto platí pro všechny bilance, nejen pro bilance společností akciových, poněvadž je kupeckou zvyklostí, zvyklostí řádného účetnictví, neúčtovat suroviny draže, než je jejich cena nabývací nebo výrobní.

²¹⁵⁾ Tamtéž, str. 714 a 715.

²¹⁶⁾ B. u. St., str. 262.

²¹⁷⁾ *Seidler*, Z. f. V., str. 413.

²¹⁸⁾ Stanovy rak.-uh. banky (§ 101 z r. 1899) předepisují, aby cenné papíry kladly se do rozvahy podle kursu ze dne 31. pros., ale zisk nerealizovaný (který do pokladny ještě nedošel!) se má připsati k fondu rezervnímu. Reg. poj. (§ 33 č. 4, 5 a 6) ustanovuje: 4. Cenné papíry buďte v rozvaze zapsány tou hodnotou, kterou měly na konci roku účetního. Dovoleno jest slosovací papíry, nad slosovací hodnotu znamenáné, ceniti nejmenším obnosem podle plánu slosovacího na ně po srážce poplatků připadajícím. 5. Účetní, nerealizované zisky na kurse cenných papírů, buďte přikázány zvláštnímu fondu pro difference kursové. Toliko se svolením úřadu dozorčího jest dovoleno upotřebiti tohoto fondu k jiným účelům nežli k úhradě ztrát kursovních. 5. Cizí valuty buďte v účetní závěrce ceněny podle kursu na konci roku účetního. Jest dovoleno, cizozemské valuty ceniti dle relace zákona ze dne 2. srpna 1892, z. ř. č. 126, stanovené, v kteréžto případnosti rozdíl naproti kursu na konci roku účetního buďž vyrovnán účtem ažioovým. Ve výkazech o pojišťovací podstatě buďte cizozemské valuty pokaždé ceněny podle relace svrchu dotčeným zákonem stanovené.

nejsou totiž ztrátami a těžbami na zboží, nýbrž na úrocích, a účtují se na zvláštním účtě úroků a srážek. Tím méně mohou se účtovat na účet zboží úroky z kapitálu ve zboží investovaného.²¹⁹⁾ Za to ovšem účtují se na účet zboží výlohy prodejem zboží způsobené: dovoz, který prodávající uhraditi musí, dohodné, odměny a pod.

Povšechné výlohy *obchodní*, jako: skladné, pojistné, výlohy kancelářské, daně, úroky obchodní a j., se dle ustáleného zvyku do nákupné ceny na účtě zboží neúčtují. Věc se tu má totiž jinak než při povšechných výlohách výrobních. Kdežto povšechné výlohy výrobní jsou náklady, které *byly* již učiněny, které *byly* výrobou tovaru způsobeny, jsou povšechné náklady obchodní výlohy, které při nákupu zbožím způsobeny nebyly, nýbrž teprve později vzniknou a uhrazovány budou, a nejsou tudíž ani při nákupu zboží ani přesně dány, poněvadž se neví, jak dlouho tovar bude na skladě a pod. U výroben jde o dva různé děje: o výrobu a o prodej. O prvním ději účtuje se na účtě výroby, a mají všechny náklady až do ukončení výroby učiněné do výroby býti zaučtovány a do výrobní ceny tovaru započítány, kdežto další věci účtují se na účtě zboží a na účtě výloh obchodních. U podniků tržebních tvoří jeden děj nákup, druhý prodej. O nákupu účtuje se na účtě nákupu, po případě na účtě zboží v levo, o prodeji účtuje se na účtě prodeje nebo na účtě zboží v pravo; o dalších výlohách po nákupu účtuje se na účtě výloh obchodních. Tedy výlohy výrobní ve výrobnách jsou obdobny výlohám nákupným při tržebních podnicích, výlohy další se pak při obou druhích podniků odlučují a účtují se na vrub účtu ztráty a zisku, čímž je jasně naznačeno, že jsou hodnotami ztrátovými, konsumovanými, kdežto náklady výrobní jsou hodnotami, které mají spíše povahu *směn*, poněvadž o ně *vzrůstá hodnota výrobku*. Výlohy obchodní jsou náklady povahy ztrát podnikatelských, neboť u jedněch podniků, obchodujících týmž zbožím a třeba i v týchž poměrech, jsou, u jiných nikoli, u jedněch jsou větší, u některých menší; ony jsou i nestejny a nepředvídatelny u téhož druhu zboží, neboť záleží na rychlém odbytu zboží, na poptávce, na správném inkassování částek prodejních a pod., což jsou vesměs okolnosti s konjunkturnou obchodní souvisící, stránky podnikatelské se týkající.²²⁰⁾

²¹⁹⁾ Příklad *Simonův* (Bil., str. 345), že by se ke zboží, které zůstává po léta na skladě, ročně připočítávala ztráta na úrocích, je tudíž méně případným, pokud se týče úroků.

²²⁰⁾ Tyto výlohy náležejí v *rozčet* ceny prodejší, a nikoli v rozčet a účet ceny kupní. Započítáním těchto výloh v cenu nabývací (An-

Minění *Rehmovo*, že by se k ceně nabývací pozemků směly ve společnostech parcelací pozemků se zabývajících při oceňování v rozvalu přiúčtovat na příslušném účtě pozemků úroky z výpůjček hypotekárných, na pozemcích váznoucích,²²¹⁾ nelze připustiti ani tam, kde směji se v rozvalu klásti předměty odbytu v ceně prodejní, jako na př. v Rakousku, a ani tehdy, když cena prodejní by stačila na jich úhradu. Jde tu o zásadu, a poněvadž je zcela jasno, že úroky těmi nevzrůstá hodnota pozemků — vždyt jinak by pozemky byly tím cennějšími, čím déle by zůstaly neprodány — nemohou se účtovat jako přírost hodnoty, nýbrž musí účtovat se do ztrát. Na tomto příkladě lze dobře poznati rozdíl výloh výrobních a obchodních; bude-li totiž pozemek po nějaký čas upravován, mohou úroky z kapitálu v pozemku trčícího za tento čas, odpovídající době výroby v podnicích výrobních, zaúčtovat se k ceně pozemku.²²²⁾

Prodané zboží, jež nebylo dosud fakturováno a odesláno, zůstává zpravidla vlastnictvím prodavačovým, a také dle platných zásad účetnických teprve pak uzavřená smlouva dochází výrazu v účtech, až jedna strana plní; proto zůstane zboží v rozvaze přes to, že bylo prodáno, v ceně nabývací a neuplatní se při závěře zisk, který se uzavřenou smlouvou docílil. Jakmile zboží jest fakturováno a přepsáno na vrub účtu kupcova jako pohledávka a odepsáno s účtu zboží jako výdaj, nebude v rozvaze uvedeno vůbec, byť v závodě ještě bylo, a zisk prodejem docílený bude na prospěch tomu roku, v němž smlouva uzavřena, a nikoli roku dodání zboží. Také na druhé straně nakoupí-li se zboží, které dosud nebylo dodáno, aniž došla o něm faktura, nebude se uváděti v rozvaze; ale obdržená faktura se vúčtuje na účtě zboží jako příjem, byť zboží ještě nebylo došlo, a zboží to bude tudíž v rozvaze uvedeno. Ostatně se doporučuje vytknouti v rozvaze v tomto případě koupené a účtované, ale nedošlé dosud zboží zvlášť, na př. v prvém sloupci obnosovém.²²³⁾

schaffungspreis) vznikne dle názvosloví *Rehmo* »Selbstkostenpreis«, kteráž cena zvýšením o zisk dává cenu prodejní »Verkaufspreis« (*Rehm.*, Bil., str. 710).

²²¹⁾ Bil., str. 710.

²²²⁾ Tak i připouští se u nás u drah zvýšiti náklady stavební na účtě stavby o úrok z akciového kapitálu za dobu stavby, kterýžto úrok se může akcionářům i předem vymíniti (čl. 217 obch. zákona).

²²³⁾ *Knappe* (Bil., str. 38) praví o súčtování obrátů se zbožím: »Die Frage des Eigentums bildet die Grundlage der Buchungen in allen Fällen des Warenumsatzes; der Zeitpunkt allerdings, in dem der Kaufmann die Buchung vornimmt, braucht nicht genau mit dem Zeitpunkte

Byla-li učiněna smlouva o dodávce, a zboží pro dodávku nebylo při závěře ještě nakoupeno, nebude smluvní závazek dle obvyklé praxe účetní v rozvaze vyjádřen; je-li již zboží při závěře nakoupeno a je dosud na skladě, bude účtováno v rozvaze v ceně nákupní, t. j. nebudou zisk ani ztráta v tomto roce zjišťovány. Teprve odeslání faktury se v knihách zaúčtuje jako dokonáný obchod, a bude zisk na prospěch tomu roku, kdy se odeslání faktury stalo, byť zboží ještě odesláno nebylo.

I v těchto případech stojíme tudíž důsledně na stanovisku, že rozvaha jest výtahem zápisů hlavní knihy; co tu není dosud vúčtováno, toho nedbá se zpravidla ani v rozvaze. Touto zásadou poměrně nejspíše vyhoví se požadavku opatrnosti, aby se v rozvaze na nic nezapomnělo. Ale tím není řečeno, že bychom se v uvedených případech neměli domáhati opravy zvyklosti obchodní, dle níž se o uzavřených smlouvách ničeho neúčtuje, pokud nebylo aspoň s jedné strany plněno. Můžet míti někdy nedbání uvedených závazků smluvních v rozvahách dalekosáhlé následky, na př. při smlouvách dodacích o cenných papírech.²²⁴⁾ Také proto je tu třeba nápravy, aby správněji upravilo se zaúčtování zisku zejména ze smluv dodacích, neboť není pochyby, že zisk má náležeti tomu roku, v němž smlouva uzavřena byla a *úhradně koupě se staly*, neboť v tom okamžiku byl zisk realizován, byť nebyl snad hotově vypořádán.²²⁵⁾

des Eigentumsüberganges zusammenzufallen, er richtet sich vielmehr zweckmäßiger Weise in der Regel nach dem Zeitpunkt des Einganges und Ausganges der Ware, womit ein äußerlicher Anlaß im Zusammenhang mit dem Kontrollwesen gegeben ist...« — Třeba tu připomenouti, že v zásobnicích se ovšem účtuje teprve skutečný odchod nebo příchod zboží, ale pro súčtování ostatní je podnětem odeslání faktury, resp. přijetí její. Ostatně bylo by dosti nesnadno řešiti otázku, kdy se má o případu vzhledem k nastávající rozvaze účtovat, přesně dle převodu vlastnictví.

²²⁴⁾ Viz str. 41.

²²⁵⁾ Tak i *Simon* (Bil., str. 352), *Staub* (Kom., str. 897), *Rehm* (Bil., str. 292), *Esser* (A. G., str. 199) a j. — Pokud úhradná zásoba opatřena (nebo vyrobena) nebyla, nemá se však zisk při závěře účtovat, jak *Rehm* (Bil., str. 252 a násl.) při rozvahách jednotlivců činí, neboť v tomto případě byl by to zisk pouze na domněnce se zakládající, že zboží za tu kterou cenu bude koupeno (nebo vyrobeno). — Rovněž nelze při závěře účtovat zisku při cenných papírech, zakoupených za určitou cenu k pozdější lhůtě, přískokem kursu v den závěry vzniklého, poněvadž zisk tento není realizován; rovněž prodané cenné papíry k pozdější lhůtě, ale dosud neopatřené, nemohou v den závěry způsobiti zisku, daného rozdílem nižší ceny dne závěry a vyšší ceny, za niž se později dodati mají. (Tak i *Simon*, Bil., str. 353.) — Také nesouhlasím s *Rehmem* (Bil., str. 254), že by se dle obch. zák. N. nesměly svrchu zmíněné realizované zisky při závěře akc. společností v rozvaze uplatniti.

Směrodatným pro sčítování závazků vzniklých vejítím ve smlouvu kupní neb dodací, pokud žádná strana straně druhé neplnila, jest názor, že jde tu o vyjádření dvou hodnot: hodnoty passivné, zboží dodati, a hodnoty aktivné nároku smluvního, po případě při koupi na lhůtu o vyjádření hodnoty passivné závazku smluvního a hodnoty aktivné nároku na dodání zboží.²²⁶⁾

Jde-li o prodej zboží, jež není dosud nakoupeno, zaúčtuje se závazek vůči smluvníkovi na účtě »eventuálních závazků« pohledávkou a na účtě »eventuálních nároků« dluhem. Dojde-li prve, než se úhradné zboží nakoupí, na závěru, provede se takto:

Má dáti	Účet event. závazků	Dal
³¹ / ₁₂ na ú. rozvaž.kon. <u>10.000</u>		¹⁵ / ₁₂ v ú. evt. nároků <u>10.000</u>
Má dáti	Účet event. nároků	Dal
¹⁵ / ₁₂ na ú. event. závaz. <u>10.000</u>		³¹ / ₁₂ v ú. rozvažný kon. <u>10.000</u>

Zde nebude zisku, poněvadž není vskutku dosud reálného podkladu, ceniti závazek smluvní níže než nárok na smluvníka.²²⁷⁾

t. j. že by zaprodané a fakturované zboží nesmělo se v ceně prodejní vřaditi do rozvahy, čili, lépe řečeno, že by pohledávka na zboží to nesměla se v rozvalu dáti v plném úhrnu. Práví-li *Rehm* proti *Simonovi*, že tehdy, když zboží úhradné bylo již zakoupeno, jde o zisky sice »vydělané« (verdienst), ale nikoli o zisky »realisované«, ježto nebyly obráceny ve formu hodnoty, a ve smyslu obch. zák. N. že se nerealisované zisky nesmějí v rozvalu pojímati; lze odpověděti, že závazek smluvníkův ve smlouvě vytrvati, je také hodnotou, jemuž odpovídá na druhé straně povinnost, které nákupem zboží bylo z části již zadost učiněno. — O vepisech závazků *smluvních* v rozvalu viz str. 41.

²²⁶⁾ Je názornějším, oddělití účetně eventuální závazky od eventuálních nároků a neslučovati je na jediném účtě, jak činí *Rehm* (str. 253) i *Simon* (352); tím znemožní se vzájemná kompensace, a v rozvaze budou vytčeny i závazky i nároky celými úhrny, jak správně má býti.

²²⁷⁾ Zajímavý doklad o tom, kam vede někdy nevykazování závazků ze smluv kupních, uvádí *Simon* (Betr., str. 397). Akc. společnost »Kontinentale Röhren- und Mastenwalzwerke in Oberhausen, r. 1900 o kapitálu 2.000.000 M. zřízená, převzala od dřívějšího majitele i smlouvy o nákupu suroviny. Při zřizování společnosti zdály se tyto smlouvy u přirovnání s cenami denními výhodny, a nebylo o nich v rozvaze zahajovací ničeho. Ale při realizaci vyplynula z nich ztráta skoro 2.000.000 M., a společnost musila ohlásiti konkurs.

Nakoupí-li se před závěrou úhradné zboží, zaučtuje se na zvláštní účet a závěra změní se takto:

M. d.	Ú. úhrad. nákupů pro event. závazky	D.
²⁵ / ₁₂	na ú. pokladní <u>9.000</u>	³¹ / ₁₂ v ú. rozvažný <u>9.000</u>
Má dáti	Ú. event. závazků	Dal
³¹ / ₁₂	na ú. rozvažný 9.000 na ú. ztráty a zisku 1.000 <u>10.000</u>	¹⁵ / ₁₂ v ú. event. nároků 10.000 <u>10.000</u>

Zaučtování převodu event. závazků částkou 9.000 na účet rozvažný je tím odůvodněno, že penízem kupním úhradného zboží zhostujeme se v podstatě celého závazku smluvního, a rozdíl obou obnosů je ziskem realizovaným, byť ne vypořádaným. V rozvaze bude tedy mezi aktivy hodnota zboží nakoupeného v ceně nákupné a nárok na smluvníka obnosem smluveným, v passivěch bude pak závazek smluvní, daný penízem kupním úhrady.²²⁸⁾

Kdyby se všechny tři uvedené účty sloučily a obnosy se vzájemně při závěře kompensovaly, jevila by se věc takto:

M. d.	Ú. event. nároků, závazků i úhrad	D.
¹⁵ / ₁₂	na ú. event. nároků, záv. i úhrad 10.000	¹⁵ / ₁₂ v ú. event. nároků, záv. i úhrad 10.000
²⁵ / ₁₂	na ú. pokladní 9.000	³¹ / ₁₂ v ú. rozvaž. kon. 10.000
³¹ / ₁₂	na ú. ztráty a zisku 1.000 <u>20.000</u>	<u>20.000</u>

²²⁸⁾ Obdobný případ je u *cenných papírů reportovaných*. Tyto papíry jsou vlastnictvím banky, ale zákazník je povinen koupiti si je zpět smluveným kursem. Padne-li mezi den reportu a den smluvené zpětné koupě závěra, zařadí banka v rozvahu do aktiv reportované cenné papíry v kurse reportu a nárok na odebrání cenných papírů kursem zpětné koupě, kdežto do passiv vřadí svůj závazek na dodání papírů (v kurse reportu); proto účtují někdy místo těchto tří položek zkráceně pouze jedinou položku: >cenné papíry reportní, a vceňují je kursem zpětné koupě. Kdyby banka prodala cenné papíry určitým kursem a nemá je při závěru ještě v rukou, ale byla smluvila již jejich kup, vložila by do aktiv nárok na jejich vydání dodavatelem a nárok na odebrání jich zákazníkem, kdežto do passiv by vložila závazek, odebrati cenné papíry od dodavatele, a závazek, dodati je zákazníkovi. (*Rehm*, Bil., str. 748 a 749; *Simon*, Bil., str. 340, *Ring A.* 603.)

Cenné papíry (i zboží, též směnky) v *zástavu dané* mají v rozvaze vytčeny býti odloučeně od ostatních cenných papírů, poněvadž není lhostejno, byl-li závodu poskytnut úvěr na zástavu či bez ní.²²⁹⁾

Konečně zmíním se o tom, které požadavky by se měly klásti při příští úpravě otázky ocenění zboží (a ostatních předmětů majetkových) v našem obchodním zákoníku. Nynější stílisace čl. 31. připouští, jak bylo ukázáno, značnou volnost v oceňování, a to i při akciových společnostech, poněvadž není pro ně zvláštních předpisů oceňovacích. Nepovažuji za vhodné, aby upravovaly se zásady bilanční pro akciové společnosti jinak než pro závody jednotlivců, a nepovažuji za výhodno, vytknouti do těch podrobností předpisy oceňovací různých součástí jmění rozvah akciových společností, jak některé novější obch. zákoníky, zejména německý, byly učinily. A nelze rovněž souhlasiti s některými návrhy nověji přetřásanými, aby vzhledem k požadavku jasnosti rozvah bylo zákonem nařízeno, aby i množství zboží a cenných papírů a po případě i druhy jejich byly z rozvahy zřejmy. Jest v té věci nutna jistá střední cesta, aby vyhovělo se na jedné straně oprávněným nárokům akcionářů a zájmům veřejným, na druhé straně však neškodilo se podnikům prozrazováním obchodních tajemství.

Po mém názoru měla by se zachovati obecná zásada, která vytčena — ač ne úplně — v nynějším znění obchodního zákoníka (čl. 31.), že všechny předměty majetkové, pohledávky i dluhy,²³⁰⁾ mají se v rozvahu vepsati v té hodnotě, která jim

²²⁹⁾ Nesprávnost tato byla vytýkána v r. 1900 padlé Pruské akc. hypotheční bance a Lipské bance. — V Anglii jsou v té příčině předpisy velmi přísné. (*Simon*, Betrachtungen, str. 404.)

²³⁰⁾ Akc. reg. (§ 49.) praví tu »veškerá aktiva a passiva« a přičiňuje slůvko »skutečně«. — Jest zajímavo, že v návrhu zákona o společnostech s ruč. obmez. byly podrobnosti o zřizování rozvah a zejména o oceňování pro rozvahu úmyslně pominuty. V Mot. k předloze zákona (str. 65) se praví: »Abweichend von dem deutschen Gesetze hat der Entwurf es vermieden, ausführlichere Bestimmungen über die Bilanzierung zu treffen, und sich darauf beschränkt, einzelne aus der besonderen Natur der neuen Gesellschaftsform sich ergebende Bilanzierungsgrundsätze an geeigneter Stelle hervorzuheben... Es erübrigt daher nur die in Z. 1. enthaltene Bewertungsregel für die Aktiven als wirklich materiellrechtliche Abweichung von Artikel 29 H. G. B. Solche Vorschriften würden aber, da weder eine Veröffentlichung der Bilanz (mit einer einzigen Ausnahme), noch eine Prüfung durch der Gesellschaft ferne stehende Revisionsorgane vorgeschrieben ist, als eine Maßregel von so prekäreren Werte sich darstellen, daß sie besser ganz unterlassen wird.« — Teprve z podnětu »Právnícké jednoty« v Praze a vlivem J. E. p. min. dr. ryt. *Randy* byly v zákon pojaty (§ 23.) skoro

přisluší v době, ke které se rozvaha zřizuje; mimo to vytknouti by se mělo, že má se v té příčině zachovávat péče řádného kupce, jako učinil akc. reg. (§ 49.), po případě mělo by se zdůrazniti, že i bilance se má zřizovati dle zásad řádného účetnictví. K těmto povšečným zásadám bylo by pak přidati ustanovení vysvětlující a doplňující: že mají veškeré součásti aktiv a passiv²³¹⁾ zpravidla v ceně nabývací se v rozvahu vepisovati; že však u součástí jmění trvale provozu podniku určených, pokud podléhají opotřebení, mají se prováděti náležitě odepisy; i že pro případ, kdy přítomná cena předmětů odbytových²³²⁾ je nižší než cena nabývací, má rozdíl zatím jako odepis se vytknouti.

4. Hotovost pokladní; cizí mince a valuty.

Hotovost pokladní, ktercu závod mezi rokem průměrem pohotově mívá, má býti přiměřena. Nemá býti zbytečně velika, poněvadž tím uniká podniku úrokový výnos, ale musí s druhé strany stačiti každé chvíle nárokům na podnik kladeným. Leč v této příčině nemá věc nyní toho významu jako druhdy, poněvadž při nynější vývoji bankovníctví a úvěrnictví může si podnik opatřiti prostředky výplatní v době nejkratší. Ostatně nemá položka »hotovost pokladní« v rozvahách ani proto zvláštní důležitosti, poněvadž dá se před rozvahou ve většině případů věc upravití, aby byla konečná hotovost výroční úměrna s ostatními položkami rozvažnými, i aby byla přiměřena poměrům podniku. Ale dá se z ní ve spojení s ostatními položkami snadno realizovatelného jmění souditi o důležité okolnosti, zda totiž nepřekročena náležitá mez mezi tímto jměním a jměním nesusnadno zpeněžitelným, a zda zachován náležitý poměr mezi passivy krátkolhůtými a aktivy rychle dostupnými.²³³⁾

tytéž předpisy bilanční, které obsaženy jsou v § 261. něm. obch. zák. (mimo odst. 4.). (Právník, 1905, str. 310; *Worel*, Společnost s ruč. obmez., str. 8.)

²³¹⁾ Zejména tedy i tovary, zboží, cenné papíry.

²³²⁾ I cenné papíry mohou býti předmětem trvale provozu podniku sloužícím, na př. skoupí-li společnost akcie druhé příbuzné výrobní, aby si na správu její zabezpečila trvalý vliv. Také v Německu dopouští se v některých podobných případech účtovatí tyto akcie stále v téže ceně nabývací, byt i jejich cena denní byla poklesla, zejména u trustů, povahy *Investments Companies*. (*Simon*, Bil., str. 330 a násl.) Rovněž ve Francii je postup tento zvyklostí, na př. *Banque* dle *France* klade veškeré své státní renty, které dle stanov trvale míti musí, v ceně nákupné.

²³³⁾ Soustavný výpis položek účtu pokladního bývá důležitým doplňkem účetních závěr ústavů peněžních; poněvadž totiž veškeré účetní

Nelze také přehlédnouti, že právě při výroční závěře akciových společností bývá hotovost pokladní vyšší než kdy jindy, poněvadž se chystají peníze na výplatu dividend; kdežto nedostatek pohotových prostředků může druhdy i způsobiti, že vykázaný výroční zisk nelze vypláceti, že je *dividenda nelikvidní*.²³⁴⁾ Zejména tam, kde kladou se cenné papíry, zboží a tovary a pod. v rozvalu v ceně prodejší, čímž tvoří se ne-realisované zisky, mohou snadno nastati případy nelikvidních dividend.

Cizí peníze kladme v rozvalu ve smyslu přijaté zásady v hodnotě nabývací; pokud by byla cena denní při závěře nižší, bylo by třeba rozdíl v rozvaze položkou pořádkovou v passivěch (nebo v textu v aktivech) odepsati.

5. Směnky aktivné a passivné.

Směnky aktivné, na *domácí* měnu znějící, kladou se do aktiv rozvahy v hodnotě jmenné, a úrokové srážky účtují se v passivěch jako anticipace. (Viz dále.) Směnky *cizí* (*devis*) účtují se však při koupi a prodeji tím způsobem, že se při zápise na účtě devis úroková srážka ihned přímo odpočítává, poněvadž záznamy kursové souvisí tu s dospělostí směnečnou do té míry, že mívají cizí směnky dvojí neb i trojí kurs, totiž při krátké, střední neb dlouhé dospělosti. Zisk, který účet devis z prodeje vykáže, jest tedy i zisk kursový i těžba úroková, a většinou i provise. Devis v zásobě koncem období účetního zbylé účtujeme důsledně jako ostatní zboží kursem nákupním, úrokové srážky ode dne závěry do dospělosti devis nutno pak vyúčtovat zvlášť jako anticipaci passivnou, podobně jako se děje u smének domácích; ale u devis musí se tyto diskonty počítati tou sazbou úrokovou, která udána je v kursovém listě u příslušných devis. Ztráty kursové, při závěře poklesem kursů devis v zásobě pod cenu nákupnou způsobené, vytknou se v passivěch jako odepis na účtě odepisů pro ztráty kursové.

případy procházejí tu pokladnou, jest tento celoroční výtah obrátů pokladních úplnou výroční hrubou rozvahou, v jiném seřazení psanou, než bývá obyčejně.

²³⁴⁾ Proto je v obch. zákonnících některých států zřejmě vytčeno, že smějí pouze likvidní bilanční přebytky jako dividendy se rozděleti. (Argentina, Chile a j. *Simon*, Bil., str. 8.) Opatrně jest, je-li ve stanovách akciových společností aspoň vytčeno, že dividendu určuje valná hromada, tak že není dividendy sama sebou dána bilančními přebytky, nýbrž valná hromada má právo uvážiti, pokud nebude závodu na újmu, vykázaný zisk vskutku vyplatiti, totiž pro případ nedostatku likvidních prostředků uzavřiti k tomu účelu vypůjčku a pod.

Schema účtu devis bude tedy toto:

Má dáti	Účet devis	Dal
$\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ na ú. pokladní K 12 554.—		$\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ v ú. pokladní K 7 963.—
$\frac{31}{12}$ na ú. rozv. koneč. (diskont) » 135.—		$\frac{31}{12}$ v ú. rozv. koneč. (devis v kurse ná- kupném beze srážky) » 5 100.—
$\frac{31}{12}$ na ú. ztr. a zisku (realis. těžby kurs. a těžby úrokové) » 374.—		
K 13.063.—		K 13.063.—

Při sepisu směnek v rozvahu je třeba dbáti toho, není-li mezi nimi směnek pochybných nebo nedobytných, aby se buď zcela odepsaly anebo účtovaly pouze v hodnotě pravděpodobné. Odepisy tyto provádějí se mezi rokem obyčejně tak, že nutně směnký přepíše se nejprve na zvláštní účet směnek nutných, a tu teprve, když zví se, co se na směnce ztratí, se schodek odepíše buď na vrub účtu ztráty a zisku anebo na vrub zvláštního rezervního fondu pro ztráty směnečné. Při výroční závěře musí se odepisy dít dle odhadu. Kontinuita výročních závěr žádá, aby přirovnáním dvou účetních závěr po sobě jdoucích bylo lze vyčísti, kolik bylo na směnkách odepsáno jako částka nedobytná. Je-li odepis vyčten o sobě v účtě ztráty a zisku, je věc sama sebou jasná; odepsala-li se ztráta od zvláštního rezervního fondu, je potřebí, přirovnati loňský konečný úhrn tohoto fondu s konečným úhrnem letošním, aby se letošní ztráty na směnkách ukázaly, nesmí se ovšem ničeho mezi rokem anebo při závěře (úrok, podíl ze zisku a pod.) fondu pro ztráty směnečné připisovati. Pokud nejsou odepisy na směnkách v účtě ztráty a zisku vyčteny, anebo nepředkládá-li se zároveň s rozvahou účet ztráty a zisku, pak měla by věc čtenáři rozvahy tím býti usnadněna, že by buď celý úhrn směnek a odepisy vytkly se před sloupci, a teprve výsledný zůstatek po odepise se vložil do sloupce peněžního, anebo že by se úhrn směnek bez odepisů vložil do aktiv a odepisy se vepsaly jako samostatná položka do passiv, po případě že by se odčet její od rezervního fondu provedl v passivech před sloupci.

Při směnkách je však potřebí ještě v rozvaze vytknouti, které jsou *nepřímé závazky směnečné*, zejména z rubopisů směnečných. Je citelným nedostatkem, že se tak dosud dosti zřídka děje. Způsob vyúčtování nepřímých závazků směnečných může býti dvojitý: buď se tyto eventuální závazky vytknou průběžně v aktivech i passivech, anebo se vytknou mimo rozvahu, pod

čarou, pro memoria,²²⁵⁾ po případě na konec passiv před sloupci.

V obchodních zákonnících — ani v nejnovějších²²⁶⁾ — není v té příčině nijakého určitého předpisu. Také bohužel zvyklost obchodní netrvá na tom, aby závazky z rubopisů směnečných byly předmětem soustavného a úplného sčítování, což tím více jest na pováženou, že jde tu o pohledávky a dluhy, »které žijí jen v knihách obchodníkůvých.«²²⁷⁾

Může se zdáti, že jest zbytečno, pokud nárok postižení na předchůdce kryje se se závazkem postižením vůči nástupcům, vykazovati úhrn obou v rozvaze, i že stačí, uvésti pouze v passivěch ony závazky, které staly se naléhavými, totiž při nichž hrozí skutečná povinnost úhrady, a uvésti je pouze v té výši, pokud z nich skutečná ztráta hrozí.²²⁸⁾ Ale je vadou, neúčtuje-li se

²²⁵⁾ Nedostatečno jest, uvedou-li se závazky regressní sice v textu v passivěch, ale nevytkne se u nich nijaký obnos, jako činí některé německé cedulové banky. (*Simon*, Bil., str. 181). — Anglické banky udávají giro obligo v rozvahách průběžně, ovšem týká se u nich většinou pouze směnek cizozemských, poněvadž domácí směnky se obyčejně ne-reeskomptují. Příslušné položky znějí na př. v aktivech: »Liabilities of Customers for endorsements as per contra«, a v passivěch: »Liabilities by endorsement of foreign Bills sold.« (*Simon*, Betracht., str. 392.)

²²⁶⁾ Při jednání o belgickém revidovaném akciovém zákoně z r. 1873 živě se otázka přetřásala, neboť vládní návrh výslovně zněl, aby se do *popisu* pojaly i »endossements sur traites négociés«; ale na konec přijato znění v tom smyslu, že se má v popise v dodatku vytknouti přehled všech závazků (avec un annexe contenant, en resumés, tous ses engagements.« *Guilléry*, Comm., str. 350). — Totéž asi stanovisko zaujímá anglická Companies Act z r. 1862, kdež v připojeném vzoru bilance uvádí se pod čarou: »Claims against the company not acknowledge as Debts.« a »Moneys for which the Company is contingently liable.« (Enc., I., str. 208 a násl.) — Za vykazování závazků rubopisných v rozvahách přimlouvají se i *Buchwald* (Technik d. B., str. 356), *Hecht* a j.

²²⁷⁾ *Rehm*, Bil., str. 231.

²²⁸⁾ *Simon* (Bil., str. 183) praví: »Anders wird es schon hier, wenn etwa die Vormänner zahlungsunfähig werden oder doch ihre Zahlungsfähigkeit zweifelhaft wird und deshalb an den Geschäftsherrn die Gefahr tritt, aus dem Wechsel in Anspruch genommen zu werden, ohne im Regreßwege zu seinem Gelde wieder zu gelangen. Soweit dies der Fall, muß der mutmaßliche Verlust als Passivum in die Bilanz kommen. Hier, wie überall, wenn schwebende Engagements oder eventuelle Verbindlichkeiten in die Bilanz einzustellen sind, ist nur auf einer Bilanzseite der Wert des fraglichen Geschäfts auszuwerfen; die Schätzung hat in der Weise zu erfolgen, daß von dem Nennbetrage der eventuellen Verbindlichkeit der mutmaßliche Eingang aus dem Wechselregreß in Abzug gebracht wird.« — Podobně *Rehm* (Bil., str. 231), *Reisch* a *Kreibitz* (I., 42) a j. — Závazky girové uvádějí u nás v rozvahách správně v aktivech i passivěch německá úvěrní společenstva; činí tak z usnesení všeobecného sjezdu v Kremži r. 1879 (*Stern*, Giroobligo). Společ-

soustavně o závazcích rubopisných a nevykazuje-li se v rozvaze úhrn veškerých nepřímých závazků a nároků směnečných, při závěře dosud trvajících. (V passivech uvedou se veškeré závazky, které neuhasy zaplacením směnky nebo obmeškáním protestu, v aktivech uvede se součet nároků postizních.)²³⁹) Pokud není nebezpečí ztráty, bude položka průběžnou; v opačném případě bude úhrn nároků o tuto ztrátu menší. Súctování mezi rokem provede se tak, že mimo *účet směnek*, na němž účtuje se obvyklým způsobem, zřídí se *účet nepřímých nároků směnečných*, kdež píší se na vrub pohledávky postizní na předchůdce, rubopisným převodem směnky založené, a ve prospěch píší se mu všechny zaniklé nároky. Mimo to zřídí se *účet nepřímých závazků směnečných*, a na něm píší se ve prospěch závazky rubopisným převodem smének vznikající; na vrub se tu účtuje pohasnutí závazků. Poněvadž se o řádném zaplacení směnky předchůdcům zpráva nepodává, nýbrž naopak notifikuje se jim pouze, že směnka byla pro neplacení protestována, musí se čas od času přehlédnouti, o kterých směnkách nedošla v přiměřeném čase zpráva o protestu pro neplacení, aby se na účtě závazků rubopisných odepsaly. Při závěře se zůstatek účtu nepřímých pohledávek u předchůdců převede do aktiv, účet závazků rubopisných převede svůj zůstatek do passiv rozvahy. Hrozí-li ztráta postihem, sníží se o ni úhrn pohledávek u předchůdců.

Došly-li na př. směnky na 400, 900 a 1200 K, z nichž směnka na K 900 nebyla dále převáděna, kdežto dvě směnky druhé byly převedeny rubopisem, a o prvé nedošla notifikace v přiměřené lhůtě, o druhé však ano, a soudí se, že ztratí se při ní 600 K, zaúčtují se tyto případy takto:

stva v Něm. uvádějí je jen v obchodní zprávě, které tiskem nevydávají. (*Simon*, Betr., str. 393.) — Podobně i *Simon* (Betracht., str. 395) kloní se nověji k náhledu, že stačí vykázati giroobliga v obchodní zprávě; obává se, že by výkazu jeho v rozvaze mohlo se špatně rozuměti, a zejména menší ústavy že by tím mohly utrpěti. — Kdežto *Schulte* (Bil., str. 14) žádá súctování jich v rozvaze. — Obavy *Simonovy* jsou po mém mínění upřílišeny. Také to není důvodem, aby se nepřímé závazky směnečné neuváděly v rozvaze, že je Comptoir d'Escompte r. 1887 v rozvaze uváděl, a veřejnost se přes to ničemu z nich nepříučila, tak že úpadek banky byl velikým překvapením (*Simon*, Betracht. 396).

²³⁹) Zejména je údaj tento poučným, vytkne-li se také v rozvaze, od kolika stran brány byly směnky v eskompt a kolik je nejvyšší úhrnný obrat u jedné strany.

Má dáti	Účet směnek		Dal
na ú. A.	400	v ú. D.	400
na ú. B.	900	v ú. pokladní	1200
na ú. C.	1200	v ú. rozvaž. koneč.	900
	<u>2500</u>		<u>2500</u>

Má dáti	Účet pohledávek rubopisných		Dal
na ú. závazků rubopis.	400	v ú. závazků rubopis.	400
na ú. závazků rubopis.	1200	v ú. rozvažný koneč.	600
	<u>1600</u>	v ú. ztráty a zisku	600
			<u>1600</u>

Má dáti	Účet závazků rubopisných		Dal
na ú. pohl. rubopis.	400	v ú. pohl. rubopisných	400
na ú. rozvaž. koneč.	1000	» » » »	1200
	<u>1600</u>		<u>1600</u>

Má dáti	Účet rozvažný konečný		Dal
na ú. směnek	900	v ú. závazků rubopis.	1200
na ú. pohl. rubopis.	600		

Také *gira s ochoty* musí se podobným způsobem účtovatí.

Při *směnečných rukojemstvích* účtuje se přijatý závazek ve prospěch účtu směnečných rukojemství (avalu) a na vrub příslušnému účtu osobnému; zaplatí-li hlavní dlužník dluh, odúčtuje se rukojemský závazek opačným zápisem. V rozvaze konečné jsou tudíž rukojemství účtována průběžně,²⁴⁰⁾ pokud ovšem nehrozí určitá ztráta.

Má dáti	Účet rozvažný konečný		Dal
na ú. dlužníků rukoj.	10 000	v ú. směneč. rukoj.	10.000

²⁴⁰⁾ *Knappe* (Bil., str. 34) dopouští i účtovatí položku směnečných rukojemství v rozvaze na obou stranách *týmž* účtem rukojemství směnečného. Lépe jest rozlišovatí účet směnečného rukojemství od účtu dlužníků rukojemských. (Tak i *Rehm*, Bil. str. 232.) — Není správně, v *passivech* rukojemských závazků vůbec neuváděti, pokud hlavní dlužník je spolehlivým, jak míní *Staub* (Kom., § 40, 7) a *Lehmann* (Kom., § 40, 7). Proti nim i *Simon* (Betr., str. 397).

Na položku *směnek dlužných* jest v rozvaze proto dáti pozor, že značí krátkodobá passiva, na jichž vypořádání musí býti po ruce přiměřený úhrn krátkodobých a dochvilných aktiv. Pokud se týče účtování mezi rokem, je tu připomenouti, že účtuje se většinou o přejatém závazku směnečném ihned, jakmile dojde návštěji o vydané směnce, ač závazek vzniká teprve přijetím směny a nárok vůči vydateli na úhradu dokonce teprve zaplacením směny. Nesrovnává se tudíž vlastně výkaz na příslušném účtě osobním trassátově s právním nárokem vůči němu.

Akcepty s ochoty účtují se jako jiné akcepty;²⁴¹⁾ pokud by při závěře se dalo souditi, že hrozí při nich ztráta, musil by se na účtě osobním vydatelově učiniti náležitý odepis.

Akcepty zárukové, dané jako eventuálná úhrada na běžný nebo girový účet povolených úvěrů, účtuje dlužník na samostatném účtě zárukových akceptů ve prospěch se souvztažnou položkou na vrub účtu dépôtu u banky N. (Banka účtuje týmž způsobem, ale na protilehlých stranách účtů směnek zárukových a účtu dépôtu A.) Nedoporučuje se zárukové akcepty pouze v zásobnicích uváděti a v hlavní knize o nich ničeho nemíti, jak se velmi často děje. V rozvaze se zárukové směny v aktivech neuvádějí, nýbrž přičiňuje se k pohledávkám zárukovými směnkami zajištěným poznámka, že jsou »podloženy« nebo »kryty« směnkami.

6. Pohledávky a dluhy.

Ne každý právní nárok jest pohledávkou a ne každý právní závazek jest dluhem ve smyslu práva rozvahového²⁴²⁾ a ve smyslu obchodního zákonníka. Tu totiž kladou se tyto pojmy ve smyslu v *účetnictví* obvyklém, a v tomto smyslu slove pohledávkou právní nárok, který plněním jednoho smluvníka stal se

²⁴¹⁾ *Simon* (Betr., str. 390), *Staub* (Kom., § 40. 7).

²⁴²⁾ »Forderung im Sinne des Bilanzrechtes ist der persönliche Anspruch auf eine aus eigenem Vermögen des Schuldners erfolgende und darum das Vermögen des Gläubigers mehrende Leistung.« »Schuld ist nicht jede Verbindlichkeit, nicht die Verpflichtung zu einem Dulden. Unterlassen und nicht die Verpflichtung zu jedem Tun, sondern nur die Verbindlichkeit zur Hergabe aus eigenem Vermögen.« (*Rehm*, Bfl., str. 182.) — *Simon* (Betracht., str. 383) vytýká pojmu »pohledávka«, že jest úzký a nestejnomyšlný: »Zu beachten ist, daß § 39 H. G. B. von Forderungen und Schulden, nicht von Rechten und Verbindlichkeiten spricht. Der Begriff der ersteren ist enger und überhaupt kein gleichmäßiger.«

nárokem jednostranným,²⁴³⁾ poněvadž, pokud žádná strana ne-
plnila, vzájemné smluvní závazky dle běžných zvyklostí obchod-
ních se buď vůbec nezapisují anebo aspoň se soustavově ne-
účtují. Míní se tudíž pohledávkami a dluhy výpis účetních zů-
statků na účtech osobních z knihy hlavní; které nároky a zá-
vazky tu nejsou, neuvádějí se zpravidla ani v rozvaze.²⁴⁴⁾ Jsou
to jen pohledávky a dluhy peněžní.²⁴⁵⁾

Účetní pohledávky a účetní dluhy neuvádějí se však v roz-
vahách akciových společností jednotlivě dle jmen, nýbrž shrnují
se v jeden nebo více položek souborných v aktivech a v passivěch.
Nebývají ani v hlavní knize jednotlivé účty osobně uváděny
zvlášť, nýbrž vedeny jsou pohromadě na př. veškeré účty dodava-
telů, pak účty odběratelů, nebo jsou spojeny účty vkladatelů na
knížky, dále účty běžné věřitelské, pak účty běžné dlužnické,
nebo jindy opět účty žirové a pod. Byla by totiž dvojí práce,
účtovat o každém účtě osobněm jednotlivě, poněvadž je každý
účet beztak uveden o sobě v úvěrní knize. V rozvaze pak nebylo
by jednak ani možno všechny účty jednotlivě vyčísti, jednak
prozrazovaly by se tím zbytečně osobní poměry zákazníků. Za
to však doporučuje se, aby uvedeno bylo v rozvaze číslem, ko-
lika věřitelů a kolika dlužníků ten který úhrn se týká, poněvadž
nebývá radno, aby závod zadlužil se příliš nebo angažoval u jed-
noho neb několika málo věřitelů nebo dlužníků.

Toto slučování účtů osobních nesmí však jíti tak daleko,
aby spojovaly se i účty nestejnorodé, na př. dluhy nebo pohle-
dávky hypotekárné s obyčejnými dluhy osobními, účty běžné
s účty depositními a pod.²⁴⁶⁾ Žádným způsobem nesmějí se pak

²⁴³⁾ *Simon* (Bil., str. 174). — Diese (die doppelte Buchhaltung) will nicht alle Rechtsgeschäfte des Kaufmanns, sondern nur die *tatsächlichen* Aenderungen des Vermögensbestandes aufnehmen. (*Simon*, Betracht., str. 385.)

²⁴⁴⁾ K některým nesrovnalostem mezi stanoviskem právním a účet-
nickým při prodeji na lhůtu zboží bylo již svrchu (str. 95) poukázáno;
také se stala zmínka o rozdílu obou názorů při směnkách dlužných
(str. 106). — Ze mohou aneb mají se vykázáti v rozvaze i některé zá-
vazky, které dosud se obyčejně v hlavní knize nevyskytují, dotčeno při
závazcích rubopisných (str. 103). — Někdy se kladou i nároky nepeněžní
v aktiva rozvahy, na př. předem zaplacené nájemné. (Viz dále.)

²⁴⁵⁾ *Rehm* (Bil., str. 858). Zaplatí-li kupec peněz kupní před dodáním
zboží, jeví se v účtech jako peněžní věřitel, ač má pouze nárok na do-
dání zboží. (*Simon*, Bil., str. 175.)

²⁴⁶⁾ Banky nemají tudíž slučovati nedoplatené úroky ze zápůjček
hypotekárných s úhrnem pohledávek hypotekárných; slosované dlužní
úpisy u bank emissních nemají se spojovati s ostatními dlužními úpisy
v oběhu; přechozí úroky z cenných papírů nemají se spojovati s cen-

kompensovati v rozvaze navzájem účty osobné věřitelské s dlužnickými, byť i oba byly druhu téhož;²⁴⁷⁾ neboť má docela jiný význam, čte-li se na př. v rozvaze, že závod má účetních pohledávek 100.000 K a účetních dluhů 150.000 K, než vloží-li se pouze do passiv rozdíl, totiž 50.000 K dluhů.²⁴⁸⁾

Podobně jako pohledávky směnečné musí i pohledávky osobné se pro rozvahu *odhadnouti*; musí se totiž zjistiti, není-li mezi nimi pohledávek pochybných nebo nedobytných. *Pochybné pohledávky* přeúčtují se zpravidla již mezi období účetním, jakmile se zví, že ta která pohledávka je pochybnou, na zvláštní účet pochybných pohledávek, a při závěře provádí se jejich odhad, a schodky se vypořádají účtem ztráty a zisku.

Často se provádějí odepisy pohledávek pochybných v rozvaze tím způsobem, že zřídí se přiměřený speciální rezervní *fond pro ztráty na nedobytných pohledávkách*, s něhož se schodky odepisují. Tato položka²⁴⁹⁾ není pouhou položkou pořádkovou, poněvadž přiřkují se jí přiděly obyčejně z čistého zisku; vzniká-li jen z přibližně odhadovaných odepisů, nabývá též povahy rezervního fondu tím, že odepisuje se více, než kolik je skutečných ztrát, a že zůstává uvedena na pravé straně rozvahy, i když jsou v levo pohledávky již o částky nedobytné sníženy. Ať se provádějí odepisy na vrub zvláštního fondu rezervního nebo přímo, má být i v rozvahu, po případě z účtu ztráty a zisku, zřejmo, kolik se odepisuje. Při prvním postupu lze uvést v aktivech úhrn veškerých pohledávek bez odepisů před sloupci, učiní se tu potřebný odepis a konečný stav uvede se teprve ve sloupci výsledném; podobným způsobem provede se odepis při rezervním fondu pro nedobytné pohledávky; nebo lze uvést v rozvaze konečný úhrn pohledávek i fondu již po letošním odepise, ale částka u obou odepisovaná vytkne se v účtě ztráty a zisku, v levo jako ztráta na pohledávkách, v pravo jako úhrada z fondu

nými papíry, diskonty směnečné nemají se odpočítávati od nominální hodnoty směnek a pod. Anticipace aktivně nemají se slučovati s ostatními pohledávkami, aniž mají se spojovati anticipace pasivně s ostatními dluhy, poněvadž nejsou položky ty stejnorodé. (Viz dále o anticipacích.) Za to kapitalisované úroky při vkladech a účtech běžných mohou se sloučiti s kapitálem, poněvadž stávají se pro příští období kapitály samy.

²⁴⁷⁾ Nemají se ani kompensovati při zápůjčkách hypotekárných nedoplačené úroky s úroky přeplacenými, úrokové srážky aktivně s pasivními, různá předem zaplacená vydání s vydáními nedoplačenými a j.

²⁴⁸⁾ Obch. zák. (čl. 29.) ostatně žádá, aby pohledávky a dluhy se uváděly.

²⁴⁹⁾ V němčině mnohdy nesprávně »Delkrederefonds« zvaná.

reservního. Při postupu druhém vytkne se odepis a úhrn pohledávek v aktivech buď před sloupci a zároveň se uvede v účtě ztráty a zisku mezi ztrátami, nebo ponechá se v aktivech úhrn pohledávek bez odepisů a odepis uvede se jako pořádková položka v passivech a zároveň ve ztrátách na účtě ztráty a zisku.

Také *dluhy* jest někdy třeba pro rozvahu oceniti,²⁵⁰) na př. dlužné doživotní výplaty důchodové, závazky přesně neurčené a závazky pochybné a sporné,²⁵¹) závazky garanční u průmyslových podniků²⁵²) a j.

*Dluhy osobné v cizí měně*²⁵³) zůstanou při závěře v téže přepočítané hodnotě, v níž byly při vzniku zaúčtovány; rozdílů kursových se nedbá.²⁵⁴)

Také *odepisy* se při *dlužích* provádějí, je-li na př. povolena narovnáním sleva; i tu důsledně zaúčtuje se v passiva celý původní úhrn a do aktiv vloží se odepis jako položka pořádková, po případě vytkne se odepis v passivech před výsledným sloupcem.²⁵⁵)

Zaplacené dluhy nejsou již passivy závodu a nemohou se tedy jako passiva v bilanci uváděti. Umořené částky výpůjčky hypotekárné nebo splacené zástavní listy nebo dílčí dlužní úpisy bank hypotečních nebo závodů průmyslových nemohou se tudíž v rozvaze v passivech účtovat, nýbrž musí o ně původní obnos dluhu hypotekárného nebo úhrn vydaných dlužních úpisů snížena býti, anebo může do passiv zaúčtovat se celý původní úhrn a uplacené částky zařadí se do aktiv.²⁵⁶) Uvede-li

²⁵⁰) Obch. zák. něm. (§ 40) výslovně to uvádí.

²⁵¹) Zejména u pojištoven bývá při závěrech mnoho případů škod dosud nevyřízených.

²⁵²) Při dodávkách zavazují se továrny, že ručí po určitou dobu za dodané věci, čímž vznikají někdy dodatečné správký, náklady a slevy. (*Reisch a Kreibitz* řadí je mezi anticipace passivné, B. u. S. II., str. 57.)

²⁵³) Jsou to pohledávky kommissionářů v cizině z vykonaných příkazů; zde jsou uvedeny na conto mio (nostro).

²⁵⁴) Zde jest tento postup tím spíše na místě, že kurs přepočtu při zápisu pohledávek nebývá přesným kursem denním, nýbrž je to t. ř. kurs tel quel, upravený.

²⁵⁵) Případ tento nastává při předlužených ústavách peněžních, pokud-li vkladatelé slevu se svých pohledávek.

²⁵⁶) Tento způsob z části účtování průběžného je vhod tam, kde jde o to, aby původní úhrn dluhu byl stále v patrnosti, tedy na př. při dlužních úpisech vlastního vydání. — Mám za to, že tento způsob účtování nepříčí se slovům zákona ani v Německu, jako tvrdí *Rehm*. (Bil., str. 479, pozn. 2.)

se splacená částka dluhu jen v passivěch jako samostatná položka vedle zbytku dluhu, tvoří *reservní fond*.

V té příčině panuje někdy omyl. Má se totiž za to, že při umořování *dílčích dlužních úpisů* z čistého zisku musí umořený úhrn v rozvaze do passiv se vepsati²⁵⁷⁾ anebo že se tam vepsati musí tehdy, nemají-li částky na úmor potřebné ubíratí pohotových prostředků závodu.²⁵⁸⁾ Ale uplácení dluhu je pouhá směna, která netýká se účtu ztráty a zisku, a není tudíž *nutno*, aby se přiváděla v souvislost s výročním ziskem. I když ničeho se toho roku nevyzíská, mohla by nutná část na úmor dlužních úpisů se věnovati. Věnují-li se však přes to, ač to nutným není,²⁵⁹⁾ částky na úmor potřebné z ryziho zisku, zadrželi se totiž část zisku, která se mohla rozdělití, i mělo-li počátečné základní jmění zůstatí totéž, aby se z ní dlužní úpisy uplatily, zůstane zadržaná část zisku závodu zachována, t. j. utvoří rezervní fond.

Súčtování provede se takto:

M. d.	Ú. rozvaž. konečný 1905 (před uplácením)	D.	
na různé účty	900.000	v ú. akc. kapitálu	500.000
na ú. pokladní	50.000	v ú. dílčích dlužních úpisů vlast. vydání	300.000
		v různé účty	100.000
		v ú. ztráty a zisku	50.000
	950.000		950.000

²⁵⁷⁾ *Maatz*, Bil., str. 212.

²⁵⁸⁾ Tento důvod uvádí se ve Francii, kde je napořád obyčejem, umořené dlužní úpisy při závodech průmyslových do passiv vkládati.

²⁵⁹⁾ Není tudíž správně mluvití v tom smyslu, že obnosy umořených úpisů tvořiti *musí* rezervní fond, že tedy tvoří jakýsi zákonně nutný rezervní fond; nýbrž je věci dobré vůle akcionářů, resp. valné hromady nebo stanov, určí-li se, že se dlužní úpisy umořovati budou pouze ze zisků, t. j. tak, aby závodní zařízení a oběžný kapitál nebylo ztenčováno. Není-li tohoto příkazu, není přes to nebezpečí, že by akciový kapitál se příštím rokem mohl stravovati zisky, nesprávně tím zjištěnými, že se v rozvahu neuložila do passiv položka umořené úpisy; toliko o to jde, že uhrazováním splátek na umoření úpisů na vrub jmění podniku, nikoliv na vrub zisku, t. j. splácením úpisů a vyplácením zisku, zjištěného bez ohledu na toto splácení, závod je nucen rozsah svůj súzovati, resp. odprodávati různá zařízení podniku. U průmyslových podniků jest tudíž rozumně, umořovati vydané dlužní úpisy na vrub zisků, tedy zadržovati rovnou část zisku. Za to není toho potřeby u bank hypothečních, poněvadž ty umořují úpisy z přijatých částek úmorových od dlužníků hypoteckárných.

Ú. zisku z roku minulého (z r. 1905)

1906 na ú. rezerv. fondu (splacené úpisy) 20.000 na ú. pokladní (vy- placená dividenda) 30.000 <hr style="width: 100%;"/> 50.000	1906 v účet rozvažný po- čátečný 50.000 <hr style="width: 100%;"/> 50.000
---	---

Ú. dílčích dlužních úpisů

1905 na ú. rozv. koneč. 300.000 1906 na ú. pokl. (spla- cené úpisy) 20.000 na ú. rozv. koneč. 280.000 <hr style="width: 100%;"/> 300.000	1905 v ú. pokl. (vydané zpeněžené úpisy) 300.000 1906 v ú. rozv. počát. 300.000 <hr style="width: 100%;"/> 300.000
---	---

Bilance ihned po umožnění ustanovené části úpisů a po výplatě zisku, kdyby se v tom čase vůbec nijaký jiný případ účetní neudál, by byla:

M. d.	Ú. rozvažný konečný	D.
na ú. různé 900.000 na ú. pokladní — <hr style="width: 100%;"/> 900.000	v ú. akc. kapitálu 500.000 v ú. rezerv. fondu (splac. úpisy) 20.000 v ú. dlužních úpisů 280.000 v ú. různé 100.000 <hr style="width: 100%;"/> 900.000	

Učtuje-li *Rehm*,²⁰⁰⁾ užijeme-li jeho způsobu účtování na našem příkladě, na účtě zisku z roku minulého²⁰¹⁾ takto:

²⁰⁰⁾ Bil., str. 478. — Příklady viz v Č. komp., 1905, str. 607 a sl.

²⁰¹⁾ Užívá tu nevhodného názvu účtu ztráty a zisku, čímž vzniká zmatek s letošním účtem ztráty a zisku. Převod zisku z roku minulého se účtuje na zvláštním účtě zisku z roku minulého. — Příděl částek pro úmor úpisů může se ovšem státi již při závěře, a pak jde ovšem z účtu ztráty a zisku.

M. d.	Ú. zisku z roku minulého	D.
na ú. pokladní	20.000	v ú. rozvaž. počát. 50.000 v ú. dluž. úpisů 20.000

a praví, že byly úpisy shlazeny z ryziho zisku, je na omylu. Účtování splacených úpisů na účtě ztráty a zisku jeho způsobem je průběžné a úplně zbytečné; dalt se zcela dobře vyúčtovati výdaj pokladní protilehle přímo na účtě dlužních úpisů. Tu nevznikne rezervní fond z uplácené částky, poněvadž celý zisk zůstane na rozdělenou.²⁶²⁾

Také další způsob *Rehmem* uvedený je méně srozumitelným než způsob prve uvedený. Zní:

M. d.	Ú. zisku z roku minul.	D.
na ú. pokladní	20.000	v ú. rozvaž. počát. 50.000
na ú. dluž. úpisů umoř. (res. fond)	20.000	v ú. dlužních úpisů 20.000

*Reisch a Kreibig*²⁶³⁾ uvádějí dva způsoby účtování úmoru dlužních úpisů. Starší způsob shoduje se s naším způsobem, toliko mezi účet zisku z roku minulého (resp. ú. ztráty a zisku) vsunují pro lepší přehled účet *výplat úpisů umoření určených*, poněvadž se všechny slosované úpisy hned k výplatě nepředloží a zůstávají nedoplatky.²⁶⁴⁾

Způsob novější zavedly státní dráhy a jižní dráha v r. 1897, a ostatní některé dráhy je následovaly; záleží v tom, že z částek na úmor dlužních úpisů užitých netvoří se rezervní fond zřejmý, nýbrž reserva skrytá, poněvadž se postupně odepisují od hod-

²⁶²⁾ Souhlasím ovšem s *Rehmem* v té věci, že uplácení úpisů nemusí se díti ze zisku.

²⁶³⁾ Bil. u. St., str. 161 a násl.

²⁶⁴⁾ Tedy volí se tu týž postup jako při rozdělení zisku z roku minulého; příslušné výplaty dividend, tantiém a pod. neúčtují se přímo na tomto účtě, nýbrž určené částky na dividendy, tantiémy a pod. rozdělí se v celku na účet dividend, tantiém atd. a výplaty se účtují na těchto účtech. Mimo to neodlučují slosované úpisy od neslosovaných, nýbrž nechávají stále celý úhrn vydaných dlužních úpisů v passivech, toliko před sloupci vyznačují, kolik bylo slosováno a kolik nikoli. — Slosované a k výplatě dosud nepředložené úpisy vřadí se v rozvahu jako samostatné passivum mimo úhrn úpisů dosud neslosovaných a mimo úhrn všech dosud slosovaných úpisů, at již zcela vyplacených či nikoli.

noty zařízení dráhy na účtě stavby.²⁶⁵) V příkladě našem, do-
plní-li se látka, že nebylo k výplatě předloženo úpisů slosova-
ných za 1000 K, účtovalo by se takto (dle *Reische a Kreibiga*) :

M. d.	Ú. dílčích dlužních úpisů	D.
1906	1906	
na ú. úmoru dluž.	v ú. rozvaž. počát.	300.000
úpisů		
20.000		
na ú. rozvaž. koneč.		
280.000		
<u>300.000</u>		<u>300.000</u>

Ú. úmoru dílčích dlužních úpisů

1906	1906	
na ú. pokladní	v ú. dlužních úpisů	20.000
19.000		
na ú. dle úp. slosov.,		
nepředl. k výplatě		
1.000		
<u>20.000</u>		<u>20.000</u>

Ú. dílčích dlužních úpisů slosovaných, nepředložených

1906	1906	
na ú. rozvaž. koneč.	v ú. úmoru dlužních	
<u>1.000</u>	úpisů	<u>1.000</u>

Ú. stavby

1906	1906	
na ú. rozvaž. poč.	v ú. ztráty a zisku	
800.000	(odepis pro sloso-	
	vané úpisy)	20 000
	v ú. rozvaž. koneč.	<u>780.000</u>
<u>800.000</u>		<u>800.000</u>

Ú. rozvaž. konečný (po slosování a výplatě úpisů i zisku)

na ú. stavby	800.000	v ú. akc. kapitálu	500.000
odepis na úmor		v ú. dlužních úpisů:	
dluž. úpisů	<u>20.000</u>	pův. úhrn	300.000
780.000		umoř. úpisy	<u>20.000</u>
na různé účty	100.000	280.000	
na ú. pokladní	1.000	v ú. dluž. úpisů, nepřed-	
		ložených k výplatě	1.000
		v různé účty	<u>100.000</u>
	<u>881.000</u>		<u>881.000</u>

²⁶⁵) Veškerá zařízení drah: trať, budovy, zařízení dopravní a pod.
účtují dráhy na společném účtě stavby (Bau-Konto).

Tento postup má smysl u drah,²⁶⁶⁾ kdež většinou vskutku po řadě let veškerá zařízení dráhy se musí odstoupiti státu, zemi nebo pod. Tu je vhodné, úmor dlužních úpisů (a akcií) zaříditi souhlasně s odepisy nutnými za příčinou ustanoveného odstupu dráhy. U jiných podniků průmyslových, kde úmor dlužních úpisů nebo hypotekárných výpůjček se děje ze zisku z toho důvodu, aby snad neubíralo se uplácením výpůjčky oběžného kapitálu, nemá však postup odepisů výpůjček a odepisů zařízení továrních té příčinné spojitosti, aby se jeden řídil druhým.

Pokud se týče *hospodářské* oprávněnosti úmoru výpůjček hypotekárných nebo dlužních úpisů vlastního vydání na vrub zisků, musí tu rozhodnouti ony zřetele, které se uplatňují při rozhodování otázky, zdá má se zříditi *reservní fond* tím vznikající či nikoli. Tak na př. při ryze hypotečních bankách toho nebude třeba,²⁶⁷⁾ kdežto při bankách smíšených, zabývajících se vedle poskytování úvěrů hypotečních i jinými obchody bankovními, spíše by se dal postup ten odůvodniti.²⁶⁸⁾ Ale u těchto bank je na druhé straně třeba uvážiti, že zadržování obnosů, rovnajících se slosovaným úpisům, citelně poškozují nynější akcionáře, a může míti tudíž i tato přílišná opatrnost také své stíny.²⁶⁹⁾

Při *dílčích dlužních úpisech vlastního vydání* jest potřebí pojednati ještě o *emissním disa ž i u a a ž i u*.

Stává se totiž často, že při emisi dlužních úpisů nedostane podnik, jenž jimi si hodlá opatřiti výpůjčku, od bank, které se uvolily prodej jejich zprostředkovati, plný obnos nominale, nýbrž o něco méně. Býváť zvykem, že sazba úroková dlužních úpisů volívá se i úmyslně o něco nižší a úpisy vydají se pod pari, poněvadž kapitalisté tím bývají spíše pohnuti ke koupi,

²⁶⁶⁾ Není tedy do té míry nesprávně, jak *Simon* (Bil., str. 197, pozn. 143) míní, že »Hessische Ludwigsbahn« (*Saling*, str. 146) uvádí v *passivech* položku: »Amortisationskonto der Bahnbaukonti aus zurückgezahlten Obligationen«.

²⁶⁷⁾ U nás ani Zemská banka král. Č., ani Hypoteční banka král. Č., ani Hypoteční banka markrab. Mor., ani Zemědělská banka markr. Mor. tak nečiní. Také Rakousko-uherská banka nemá tohoto rezervního fondu.

²⁶⁸⁾ Tak soudí *Rehm* (Bil., str. 481).

²⁶⁹⁾ Ostatní emissní ústavy v Čechách a na Moravě mimo svrchu uvedené ústavy zemské netvoří z úhrnu peněz slosovaných úpisů rezervní fond; ale Česká průmyslová banka a Ústřední banka českých spořitelů vřenovaly za r. 1904 (dle stanov) 5% zisku zajišťovacímu fondu bankovních dlužních úpisů.

spoléhající na nenáhlý vzestup kursový. Úpisy se ovšem splácejí plnou hodnotou jmenovitou, a i v tom jest zprvu jakási podobídka ke koupi úpisů.

Ve příčině výkladu povahy disažia a jeho súčtování jsou náhledy theoretiků různě.

Simon a po něm mnozí jiní (*Ring, Staub, Goldmann, Beigel*) považují rozdíl, který dlužník při vrácení kapitálu hraditi musí, ač jej nebyl obdržel, za odškodné za postoupené užívání kapitálu za nižší úrok, než dle trhu peněžního jest obvyklým. Tento úrokový rozdíl se zkapitalisuje a tvoří obnos, o který při úmoru úpisů musí dlužník více zaplatiti, než byl hotově obdržel. Ale v den zadání výpůjčky není dlužník, dle náhledu uvedených autorů, celé nominale dlužen, nýbrž dluh jeho má tu hodnotu hotově obdržené úplaty, a teprve znenáhla rok od roku stoupá, až dostoupí v roce vrácení kapitálu plného obnosu nominale, po případě i vyššího obnosu, byla-li vymíněna věřitělm nějaká premie. O kolik se má každý rok dluh v bilanci zvýšiti, je třeba vypočítati výpočtem důchodovým.²⁷⁰⁾

Vyúčtovati se dá tato hodnota v bilanci dvojím způsobem: buď se vepíše přesným svým obnosem výpočtem zjištěným pouze do passiv, anebo se do passiv vepíše hodnota jmenovitá²⁷¹⁾ a v aktivech se odepisuje disažiový rozdíl. Disažio představuje *Simonovi* a j. dlužný úrok z kapitálu výpůjčky a jest tedy reellním passivem, jež však i jako pořádková položka oceňovací se může v aktivech vyúčtovati (při druhém způsobu účtování).²⁷²⁾ Co se na úrocích ročně ušetří, vúčtuje se jako

²⁷⁰⁾ *Simon* tu cituje dosti nesrozumitelně nástin výpočtu z *Lesera*. — Nebylo by správně říci prostě, že stačí při úrokování $3\frac{1}{2}\%$ ním místo obvyklých $3\frac{3}{4}\%$ a kurse 94 výpůjčky za 10 let po 100 splatné ročně po těchto 10 let připsati co rok k výpůjčce $\frac{9}{100}$ K na každých 94 K hotově zapůjčených, nýbrž nutno počítati dle vzorce: $xq^{10} + x \cdot q^9 + x \cdot q^8 + \dots + x \cdot q = 6$, při čemž $q = 1 + \frac{p}{100} = 1.0375$, což dává výsledek: $xq \frac{q^{10} - 1}{q - 1} = 6$, t. j. $x = 0.487$ K, tak že na začátku prvního roku bylo by připočísti k 94 K ještě 0.487 K, koncem prvního roku $0.487 \cdot 1.375 = 0.505$, koncem 2. roku $0.487 \cdot 1.375^2 = 0.524$ atd.

²⁷¹⁾ Kdyby se výpůjčka měla splatiti s premií, vložila by se do passiv hodnota jmenovitá úpisů a mimo to ještě účet-ážia, na němž by se premie zaúčtovala, v aktivech by se pak odepasal rozdíl mezi penízem vskutku obdrženým a obnosem nominale i s premií, a disažio toto by se rok od roku dle výpočtu svrchu uvedeného zmenšovalo.

²⁷²⁾ Je-li výpůjčka umořitelná pravidelnými ročními částkami, musí se každoroční zbytek dluhu vypsati z plánu umořovacího při skutečně placené míře úrokové a pro celé nominale sestaveného, a disažio musí se zjišťovati každý rok přirovnáním k zbytku dluhu plánu druhého, po-

ztráta do účtu ztráty a zisku a jako přírost dluhu do účtu výpůjčky, a tím zadrží se část výnosu na úhradu schodku při výplatě výpůjčky utrpěného. Umořuje-li se výpůjčka pravidelnými ročními splátkami, zaúčtují se částky, o něž disažie klesá, do ztrát na účtě úroků a ve prospěch účtu disažie, poněvadž tu placením annuity a vepisováním v rozvahu dlužných zbytků z plánu sestaveného pro nominale výpůjčky a úrokové procento skutečně vyplácené, zbytky dluhu jsou samy náležitě zvýšeny vzhledem k celému nominale výpůjčky, a rozdíl od zbytků

čítaného při rovnocenné míře úrokové a obnosu výpůjčky skutečně vyplácené. Na př. na výpůjčku 1000 K za 10 let umořitelnou bylo by při 4% polhůtných platití roční annuitu 120·24137 K, úmor koncem prvního roku jest 85·2114, druhého roku 88·2248, třetího roku 91·3127 atd., a zbytky dluhu: 1. rok 914·7886, 2. rok 826·5638, 3. rok 735·2511 atd.; při téže annuitě a desítiletém splácení, je-li výpůjčka zadána kursem 94, zúrokuje se kapitál věřiteli asi 4·3929%, a 1. úmor jest 78·73, 2. úmor 81·875, 3. úmor 85·47 atd., zbytky dluhu pak jsou: 1. rok 861·27, 2. rok 779·40, 3. rok 693·93 atd. (Výpočet tento je pouze přibližný.) Účtoval by se tudíž v passivech na počátku dluh 1000 K a v aktivech disažie 60, týž rok na konci dluh 914·79 a disažie 53·52, 2. rok 826·56 a 47·16, 3. rok 735·25 a 41·32 atd.

M. d.	Účet výpůjčky	D.	
1906 na ú. pokladní	85·21	1906 v ú. pokladní	1000·—
na ú. rozv. koneč.	914·79		
	<u>1000·—</u>		<u>1000·—</u>
1907 na ú. pokladní	88·23	1907 v ú. poč. rozvahy	914·79
na ú. rozv. koneč.	826·56		
	<u>914·79</u>		<u>914·79</u>
1908 na ú. pokladní	91·31	1908 v ú. poč. rozvahy	826·56
na ú. rozv. koneč.	735·25		
	<u>826·56</u>		<u>826·56</u>

Ú. disažie

1906 na ú. pokladní	60·—	1906 v ú. úroků	6 48
		v ú. rozv. koneč.	53·52
	<u>60·—</u>		<u>60·—</u>
1907 na ú. pokladní	53·52	1907 v ú. úroků	6·36
		v ú. rozv. koneč.	47·16
	<u>53·52</u>		<u>53·52</u>
	47·16	1908 v ú. úroků	5·84
	<u>47·16</u>		41·32
			<u>47·16</u>

dluhu dle plánu sestaveného pro hodnotu kursovou výpůjčky a rovnocenné vyšší procento jsou vlastně ročním vyšším nákladem úrokovým.²⁷³⁾

*Rehm*²⁷⁴⁾ v podstatě s účetním postupem *Simonovým* souhlasí, ale zdůvodnění jeho konstruuje jinak. Uvádí totiž, že v kruzích obchodních se nepovažuje disažio za kapitalisovanou samostatnou přírážku *úrokovou*, nýbrž za přírážku *ke kapitálu*, t. j. k částce dlužné, která, ač nebyla přijata, bude se musiti splatiti; ostatně i *Simon* neúčtuje, praví *Rehm* dále, odloučeně přijatý peněz zápůjčky a přírážku úrokovou v *passivech* zvlášť, jak by pak důsledně činiti měl. Není také možno, aby disažio bylo reálným *passivem* a zároveň aktivnou pořádkovou položkou oceňovací.²⁷⁵⁾ *Rehm* vyvozuje se stanoviska hospodářského a

Ú. úroků

1906 na ú. pokladní	35·03	1906 v ú. ztráty a zisku	41·51
na ú. disažia	6·48		
	<u>41·51</u>		<u>41·51</u>
1907 na ú. pokladní	32·01	1907 v ú. ztráty a zisku	38·37
na ú. disažia	6·36		
	<u>38·37</u>		<u>38·37</u>
1908 na ú. pokladní	28·93	1908 v ú. ztráty a zisku	34·77
na ú. disažia	5·84		
	<u>34·77</u>		<u>34·77</u>

²⁷³⁾ Celá ztráta ažiová, při vydání úpisů utrpená, nemá se ihned prvním rokem odepsati do ztrát; také nemají odepisy disažia býti libovolné, buď že jsou na určitou řadu let rozpočteny bez zřetele k době úmoru úpisů, anebo že se na odepisy věnuje určité procento zisku, pokud toho je třeba. Také ovšem není správně, disažio vůbec neodepisovati, jako činí některé dráhy. Také nestačí, odepisovati jen disažio při umořených akciích, což se stává někdy u drah; neboť slosovací plány vykazují s počátku malé podíly na úmor, a může se tudíž zprvu málo úpisů slosovati, kdežto úmor disažia vyžaduje rozvržení rovnoměrnějšího. Některé dráhy připisují disažio na účet stavby jako náklad na opatření peněz, což v některých případech dá se ospravedlniti. (*Simon*, Bil., str. 442 a násl.)

²⁷⁴⁾ Bil. (Str. 272 a násl.)

²⁷⁵⁾ *Reisch a Kreibitz* (Bil. u. St., II., str. 98) praví lépe: že utrpená ztráta *dle poměru* roční úspory úrokové na výnosy jednotlivých let rozvržena býti může a jinde (II., str. 55): »Emissionsverlust ist kein wirkliches Aktivum (kein immaterielles Gut), sondern nur »Pseudoaktivum«, »Ausgleichspost«. — *Lehmann* (Kom., § 40, Nro. 7) v témž smyslu uvádí, že disažio v zásadě na stranu *passiv* náleží, a že netvoří zvláštní dluh úrokový, nýbrž jen ocenění dluhu *dle způsobu úroků v mezidobí* (nach Art des Zwischenzinses).

účetnického, že disažio jest *reellným aktivem*, jest oceněním *nároku* kapitálového, a nikoli, jak *Simon* tvrdí, oceněním *dlužného* kapitálu. Zavázal-li se totiž emittent vrátiti kapitálu více než byl obdržel, jest újma tato nahrazena výhodou, že bude platiti nižší úrok, než je obvyklo, a musí tudíž v bilanci proti vyššimu kapitálovému závazku vložiti se na opačnou stranu výhoda, onu újmu vyvažující. Disažio představuje, oč má užívání zápůjčního kapitálu vyšší hodnotu než závazek úrokový, odtud plynoucí. Po případě může býti důvod disažia v aktivech dle výkladu *Rehmova* jiný, totiž aby se rovnoměrně rozdělila ztráta, kterou utrpěla firma tím, že musila spokojiti se nižší hodnotou kursovou při vydaných úpisech, ač se zúrokují běžnou měrou úrokovou, čehož příčina může vézeti v menší bonitě její; tu pak tvoří disažio *jen účetní anticipaci aktivnou*, ale není na druhé straně přes to pouhou pořádkovou položkou oceňovací.²⁷⁰⁾

*Hecht*²⁷⁷⁾ považuje disažio také za reellné aktivum, ale vykládá je jako zálohu předem dlužníkem *saplacnou* na úroky dosud nesplatné, která se poskytuje věřiteli za to, že spokojuje se nižším úrokováním, než je právě obvyklo. Náhrada tato se zjišťuje po způsobu diskontu, t. j. se zřetelem na úroky za dobu od přijetí zápůjčky do doby jejího splacení. Dle náhledu *Hechtova* musí věřitel tuto zálohovou zápůjčku, kterou byl obdržel, »zúrokovati a umořiti«, což se děje »přiměřeným snížením ročních úroků, které dostává«. ²⁷⁸⁾

Disažio není samostatným *passivem*, které dlužník vedle částky hotově obdržené je dlužen, jak praví *Simon*, neboť dluh jeho je jediný a obnáší *de iure* celý úhrn nominale. Celé nominale se musí vůctovati na účtě dlužních úpisů a tudíž i v bilanci dluhem; pokud dluh tento fakticky je zatím menším vlivem okolností *vedlejších*, což jeho oceněním se ukáže, bude se musiti v účtech a v rozvaze rozdíl tento vyznačiti vhodným způsobem mimo hlavní položku. Nelze schvalovati, aby se dluh neúčtoval na účtě dlužních úpisů plným obnosem jmenovitým, nýbrž toliko částkou hotově obdrženou, a vedle toho aby na účtě disažia

²⁷⁰⁾ *Düringer-Hachenburg* nazývá toto disažio anormálním a tvrdí, že v tomto případě nemůže disažio v aktivech se uváděti (lépe: ne jako reellné aktivum).

²⁷⁷⁾ *Holdheim* (Monatsschr., VII., str. 260).

²⁷⁸⁾ Právem ukazuje *Rehm* (Bil., str. 291) k mnohým odporům v theorii *Hechtově*. Zprvu se tu praví, že diskonto je náhrada za nižší zúrokování, a pak se ukládá věřiteli, aby on diskonto zúrokoval a umořil, čímž by hmotný účinek disažia byl úplně odčiněn.

a v rozvaze účtoval se snad rok od roku stoupající obnos jako úhrada disažia, kterážto účtování by důsledně theorie *Simonova* musila dopustiti.²⁷⁹⁾ Ale ještě méně srozumitelným bylo by účtování obou těchto částek pospolu v *passivech* v jediném úhrnu, poněvadž by stoupání výpůjčky rok od roku nebylo v rozvaze dosti názorně podáno, a zejména při výpůjčkách na úmor by vedlo ku zmatkům.²⁸⁰⁾

Také však nelze souhlasiti s *Rehmovou* teorií, že disažie je reálným aktivem, značí-li nárok na užívání kapitálu za nižší úrok: neboť podobné nároky se v účty a rozvahu podle obvyklých zásad účetnických nezabírají, byť i se nárok s jedné strany a závazek s druhé strany nevyvažovaly. Má-li cukrovar vůči rolníkům právo žádati po deset let dodání určitého množství řepy za levnější cenu, než je obvyklá, nebude moci toto plus kapitalisovati a klásti v rozvahu, byť na druhé straně závazek, kterým jim zaručeno dodání určitého množství řízků, nevyvážil onen nárok. Úspory na úrocích nebo na jiných nákladech nejsou reálnými aktivy.²⁸¹⁾

Disažie jest dle své povahy dvojí: buď je nákladem na opatření kapitálu vlastnímu podnikovi, na př. u drah, u průmy-

²⁷⁹⁾ Při výpůjčkách na úmor by toto účtování bylo velmi spleťité, neboť plán umořovací by se musil rozdělit ve dvě: na částku hotově obdrženu a na rozdíl disažiový; z annuity by se úrokoval a umořoval přesně dle plánu pro smluvené procento jednak peněz hotově obdrženy, jednak disažie. Oč pak je výpůjčka na úrocích levnější, než právě obvykle, t. j. oč připadá na úroky toho roku méně než dle plánu pro plné nominale a úrok obvyklý, ty částky by se na účtě disažia zaúčtovaly ve prospěch a na účtě úroků na vrub.

²⁸⁰⁾ Příklad prve uvedený by se tímto způsobem sčítával:

M. d.	Ú. výpůjčky	D.	
1906 na ú. pokladní	85'21	1906 v ú. pokladní	940—
na ú. rozv. koneč.	861'27	v ú. úroků	6'48
atd.	946'48		946'48

(Položku úrokovou 6'48 by si každý vykládal jako kapitalisovaný dlužný úrok; částka 861'27 v rozvaze by nebyla srozumitelná ani tomu, kdo by měl veškeré účty po ruce.)

²⁸¹⁾ Platil-li závod za půl léta řediteli 6000 K služného, od pololetí uzavře s ním pak smlouvu na další řadu let, že mu bude platiti pololetně jen 4000 K, nebude smět úsporu 2000 K klásti ve výroční rozvahu jako aktivum. Podobně konvertuje-li se výpůjčka na nižší úrokovou míru, nemůže se ušetřený pak výdaj považovati za aktivum.

slovných podniků, anebo je ztrátou při opatrování peněz při zprostředkování úvěru pro jiné, na př. u bank.²⁸²⁾ Ale ať je disažie toho či onoho druhu, ať jest důvodem jeho nižší zúrokování výpůjčky anebo zvláštní risiko věřitelovo, vždy jest *anticipací aktivnou*. (Viz str. 125.)

Anticipacemi aktivními vystihují se totiž *vedlejší* okolnosti, které v *budoucnost* spadají, a buď na hodnotu *určitého* passiva vliv mají a tím i nepřímou na účet ztráty a zisku, anebo jichž účelem jest přímo na výsledný zisk působiti. Hlavním účelem anticipací aktivních jest, správně upravití výsledný výroční zisk vzhledem k té okolnosti, že některé výlohy byly placeny napřed i za část roku příštího, nebo za řadu let příštích, aby nenesl břemene tohoto jediný rok, v němž náklad byl placen. Tento zřetel na správné sčítování výsledků hospodářských jest podstatným příznakem anticipací, vůči němuž otázka druhá, jsou-li anticipace reálnými aktivy či pouze quasiaktivy nebo dokonce jen pseudoaktivy,²⁸³⁾ jest rázu podřízenějšího. Vřadění anticipací v rozvahu jest příkazem aequity při účetním zjišťování výročních zisků, jež dle ustálené zvyklosti účetní dbá při zjišťování výročních výsledků i okolností vedlejších, aby jeden účetní rok nebyl u přirovnání s léty následujícími ve výhodě.²⁸⁴⁾ A tak i povahu položky disažie jest především vyvozovati ze stránky účetnické, hospodářské, a nemá tudíž ani zvláštní důležitosti lišiti ažio, způsobené nižším zúročením, a ažio »mimořádné«. Každé disažie v aktivech rozvahy má za účel rozvrhnouti ztrátu, která stihla dlužníka, že mu bylo vyplaceno méně, na řadu let, po kterou vypůjčených peněz bude užívati, pokud se dluh nesplatí;²⁸⁵⁾ každé disažie jest tedy anticipací aktivnou.²⁸⁶⁾ —

²⁸²⁾ *Reisch* (Monatsschrift f. H., 1904, str. 69). — Nejde-li o dlužní úpisy *vlastního* vydání, nýbrž vyskytlo-li se disažie při pouhém zprostředkování emise pro jiné, jest ztrátou, kterou úplně vyúčtovatí jest na vrub běžného roku. (Jde-li o *ažio* tohoto druhu, jest běžným ziskem. Viz dále na str. 121.)

²⁸³⁾ *Reisch* a *Kreibig* (Bil., II., 55) zovou anticipace quasiaktivy, kdežto emissní ztráty nazývají na rozdíl od jiných anticipací pseudoaktivy.

²⁸⁴⁾ U »reálných«²⁸³⁾ či obyčejných aktiv není tohoto úmyslu, přesunouti náklady s roku běžného na rok příští, nýbrž jejich důvodem existenčním v bilanci jest prostá skutečnost, že ty které součástí jmění tu jsou; kdežto kdybychom se u anticipací stavěli jen na stanovisko, jsou-li skutečnými aktivy či nikoli, musili bychom často odpověděti záporně. Netřeba si v té příčině věc přibarvovati na růžovo a hledati »věcné«²⁸³⁾ důvody »za každou cenu«, kde jich není.

Při *emissním ažiu* dlužních úpisů vyskytují se obdobné theorie jako u disažia.

Simon má disažio za položku oceňovací, kterouž má dojiti výrazu hodnota té části dluhu, jež nominale převyšuje; je však účtem oceňovacím zvláštního způsobu, neboť stojí na téže straně, na které je zaučtována v bilanci hlavní položka. (Je-li úpis na 100 znějící zpeněžen za 102·05, účtuje se v *passivech* bilance ve dvou položkách: dluh 100 a ažio 2·05.) Účelem tohoto súčtování jest zadržeti výnos ažiem, způsobený pro příští léta v poměru větších úrokových výdajů, ana výpůjčka smluvena byla vyšší sazbou než obvyklo.

*Hecht*²⁸⁷) praví: »Ažio není ziskem kapitálovým, nýbrž dluhem úrokovým«, a považuje ažio za reellní *passivum*, totiž za zvláštní zápůjčku (2·05), již kupec úpisu dlužníku poskytuje. Jemu jest »ažio diskontovaný obnos budoucně splatných částí úroků«, a proto musí v poměru vyššího nákladu později způsobeného znenáhla býti odepisováno.

*Rehm*²⁸⁸) konečně souhlasí opět v podstatě s *Hechtem*, v podrobnostech však opět se s ním rozchází. *Pravidelné ažio* není mu ziskem, nýbrž vyrovnáním újmy, která uzavřením výpůjčky na vyšší úrok, než je obvyklo, dlužníka stihne. Jest mu početním výrazem povinnosti úrokové, pravidelnou položkou dlužnou, která pozvolna mizí z rozvahy, jak umořovací výpočet udává; ale za osobitý dluh je nepovažuje. Ažio mimořádné, pro zvláštní bonitu emittentovu placené, považuje za zisk, ale poněvadž tento zisk se má rozdělit na řadu let, jest »*passivnou položkou pořádkovou*, pouze početní, ideální *passivnou anticipací*«, není však rezervním fondem, t. j. zálohou z ryzích zisků utvořenou.

²⁸⁵) Ale přes to nesmí se řaditi disažio na roveň na př. výlohám zakladatelským, které by snad zvláštního dovození zákonného potřebovalo, aby jako »aktivum« se uvéstí smělo. Právě v té okolnosti, že peníze nejsou se strany věřitele vypověditelny, že tedy užívání jich je na pevnou řadu let zaručeno — dá se tudíž do jisté míry říci, že *kursová ztráta* bude efektivně realizována vlastně až při vrácení výpůjčky — vězí důvod, že disažio není jen nákladem »a fonds perdus«. Ono není tedy převodem »ztráty«; ztráty převáděti na příští rok zvyklost účetní nedopouští.

²⁸⁶) Poměrně nejpodobnější jest mu *anticipace* diskontu se směnek *passivných* v oběhu.

²⁸⁷) *Holdheims Monatsschr.* VII., str. 259 a násl.

²⁸⁸) *Bil.*, str. 316 a násl.

Reisch ²⁸⁰⁾ považuje ažio za *jmění*, a proto má za nepřipustno, aby bylo jako zisk rozdělováno. Ažio (ani normální) není reálným passivem, neboť pak by musil závazek závodu vůči věřiteli, platiti vyšší úrok než obvyklo, řaditi se vždy do passiv bilance, ať by byla zápůjčka vyplacena al pari nebo nad pari; a to se neděje. Passivum reálné nedá se totiž v rozvaze pominouti, i byt beze vsí úplaty nebo úhrady majetek zatížilo. ²⁹⁰⁾ Ažio řádné i mimořádné jest *anticipací passivnou*, a to *reservou*, značít příjem na úhradu budoucích nákladů, který v rozvaze proto se objeví mezi passivy, že účetní závěra učiněna byla dříve, než zmíněné ztráty se úplně realizovaly. Ažio musí býti účtováno odlučně od jmenovité hodnoty dluhu, neboť dluh jest reálné passivum, které zpravidla pouze směnou za jinou část majetku může zaniknouti, kdežto ažio znenáhla odepisuje se na vrub účtu ztráty a zisku, aniž by se tedy věřiteli úhrady zaň dostalo. Lišiti ažio řádné a mimořádné tu netřeba, ba není to ani radno. ²⁹¹⁾ I otázka povahy položky ažia jest tedy vlastně otázkou techniky účetní. ²⁹²⁾

7. Statky nehmotné.

Mimo hmotné statky a pohledávky a dluhy shledáváme v rozvahách i *práva*, na př. právo firmy, právo vodní síly, patenty, výsady a j., a t. ř. *statky poměrové*, jako: obchodní zná-

²⁸⁰⁾ Monatsschr. f. H., 1904, str. 41. — V Bil. (str. 97) udán vzorec pro výpočet ročního odepisu ažia takto: úhrn ažia vůbec při výpůjčce docíleného dělí se součtem úroků za celé slosovací období na výplatu kuponů potřebných a násobí se částkou, toho kterého roku na zúrokování neslosovaných dosud úpisů potřebnou.

²⁹⁰⁾ Má-li někdo platiti jako rukojmí, musí závazek tento vložiti do passiv, ač neobdržel žádné úhrady. Podobně zaváže-li se k daru nebo k bezúplatnému zaplacení cizího dluhu. Toliko při vzniku nových práv rozhoduje o otázce, smějí-li se vložiti jako aktiva v rozvahu, zda byla nabyta bez nákladu, či s obětmi hmotnými.

²⁹¹⁾ Vždyť nedá se dokázati, že by ažio bylo přesným číselným výrazem výhradně jen onoho »plus« úrokového, a že na ně nepůsobily i okolnosti jiné; zřídka zdy budou kursy právě paritními, tak že by bylo lhostejno, uzavříti výpůjčku buď na vyšší úrok kursem nižším, nebo opačně.

²⁹²⁾ Poměrně nejpodobnější jest ažiu položka o anticipačním úroku předem přijatém. — Zbytečno jest nazývati mimořádné ažio *pouze účetní, ideální* passivní anticipací, jako činí *Rehm*, na rozdíl od *reserv* (v jeho smysle) a *reservních fondů*. — Ažio není *reservním fondem*, protože není nastřádaným čistým ziskem. Není tudíž ani *ryším jměním*, resp. *ryším přírostem* jmění, jak tvrdí *Reisch*, poněvadž bývá skoro napořád vykoupeno obětmi, které v budoucnu budou likvidovány.

most, nechráněná tajemství výrobní, úvěr a j.²⁰³) Obchodní zákonník nás (ani německý a j.) nemá o těchto nehmotných aktivech nijaké zvláštní zmínky, nýbrž praví povšechně, že má obchodník — tudíž i akciová společnost — v popise uvést i »jiné součásti svého jmění«. Ale není pochyby, že jest uvedená nehmotná aktiva v rozvalu jmění připustiti, neboť statky tyto jsou předmětem právního obchodu²⁰⁴) a účetní zvyklost je vesměs v rozvalu jmění zabírá.

V podrobnostech jsou však některé pochybnosti a rozdíly.

*Simon*²⁰⁵) dovozuje, že práva a »ryze hospodářské statky« mohou býti v knihách účetních a v rozvaze jako samostatné položky uvedeny jen tehdy, byly-li nabyty úplatně neb aspoň za náklad nějaký, poněvadž jen pak mohou v podvojném účetnictví na svém příslušném účtě zaúčtovány býti náležitě obnosy.²⁰⁶) Práva mohou býti v rozvahách vykázána, uvádí *Simon* dále, ať byla nabyta originárně nebo derivativně, jen když nabytí jich vyžadovalo hmotné oběti, kdežto ryze hospodářské statky jsou položkami bilančními, byly-li nabyty derivativně a hmotnými oběti.

*Reisch a Kreibig*²⁰⁷) v podstatě se shodují se *Simonem*, ale dovozují, že nemají se originárně a bez výloh nabývacích nebo výrobních získané »immateriellné statky« v rozvaze ani v samostatných položkách ani nepřímou zvýšením ostatních aktiv proto uváděti, že »nejdou v pravdě pro sebe stávajícími hospodářskými statky, nýbrž znamenají nám pouze jisté vztahy, stávající mezi určitými osobami a statky věcnými, a není příčiny, vykazovati je vedle věcných statků jako zvláštní položky«; při oceňování podniku pak, pokud věcnými statky je představen,

²⁰³) *Böhm-Bawerk*, Rechte und Verhältnisse vom Standpunkte der volkswirtschaftlichen Güterlehre. *Simon* je nazývá »rein wirtschaftliche Güter« (Bil., str. 171); *Goldschmidt* (Handbuch I., str. 401) praví, že jsou »Beziehungen, welche Leistungen tatsächlich erwartens«. — Viz též: *Randa*: »Stačí-li obvyklé rozřídění soukromých práv dle jich obsahu (Sbor. věd práv. a stát., roč. I., str. 1 a sl.).

²⁰⁴) Že nemohou býti předmětem vlastnictví, nerozhoduje (*Simon*, Bil., str. 167, a Zeitschr. f. d. ges., H., Bd. 24. str. 129).

²⁰⁵) Bil., str. 165 a násl.

²⁰⁶) V té věci je *Simon* na omylu; lze vyúčtovati v podvojném účetnictví i derivativně bezúplatně, na př. darem, nabyté právo, i právo originárně bezúplatně nabyté, na př. vodní právo, které dříve omylem jinému subjektu bylo připisováno; příslušná hodnota zaúčtuje se na účtě majetkovém na vrub a na účtě základním nebo účtě stráty a zisku ve prospěch. (Tak i *Reisch a Kreibig*, B. u. St., str. 13.)

²⁰⁷) Bil. u. St., str. 13 a násl.

brátí ohled na řečené nehmotné statky, snad zvýšením hodnot statků věcných, je proti zvyklostem účetním, a je postupem nekorrektním, byť i ne snad nereelním, poněvadž »by tu docházel v rozvaze výrazu zisk, který je neslučitelným s povahou bilance, za předpokladu pokračování v provozu podniku zřízené, a který by do rozvahy provozovací moment bilance likvidační vnášel«. Nabude-li se zmíněných nehmotných statků derivativně a za úplatu nebo efektivním nákladem, praví se v uvedeném díle dále, »nedá se ničeho namítati, aby v popis byly pojaty — pokud jim přísluší hodnota spotřební, ceně kupní odpovídající, po případě hodnota směnná, které by při eventuálním zcizení bylo lze docíliti; neboť náklady na pořízení jich věnované absorbují právě tak část v podniku investovaného čistého jmění jako náklady na nabyté statky věcné, a ony jsou právě tak čistým jměním ve změněné formě či jeho úhradou, jako statky věcné.«.²⁹⁸⁾

S uvedenými zásadami možno souhlasiti do té míry, že *spravidla* bude lze nehmotná aktiva zabráti ve súčtování a vřaditi v rozvahu jen tenkrát, byla-li získána úplatně nebo hmotným nákladem; ale mohou nastati přece případy, kdy právo nebo statek poměrový mají se vložiti v rozvahu, ač náklad nabývací nebyl žádný, na př. při darování, při objevení zapomenutých práv, při vzniku nových oprávnění a j. Jindy bude třeba oceniti nehmotné statky nad náklad nabývací, poněvadž tento náklad je v křiklavém nepoměru se skutečnou hodnotou; na př. při některých objevech, náhodou učiněných, při některých původních patentech a pod.²⁹⁹⁾ Vždyť velmi často se za ten který statek nabídne závodu určitý peníz kupní, a je možnost, kdykoli právo nebo statek poměrový dobře odprodati,³⁰⁰⁾ po případě bude závod je míti přímo na prodej. V takovýchto zvláštních případech musí se dopustiti, aby nehmotné aktivum se odhadlo a v účtech vykazovalo, podobně jako se musí někdy ve výjimečných případech odhadem zjistiti i cena nemovitostí a pod.³⁰¹⁾ Súčtování těchto mimořádných přírostů čistého jmění

²⁹⁸⁾ Tak i *Rehm* (Bil., str. 184) a jiní.

²⁹⁹⁾ Kdyby některý ústav bakteriologický vynalezl lék proti tuberkulóze a dal si jej ve všech kulturních státech patentovati, měl by vložiti v rozvahu pouze náklady patentní a náklady studijní několika odborníků? Byly by to sumy u přirovnání se skutečnou hodnotou nepatrné a do jisté míry i libovolné.

³⁰⁰⁾ Předpokládám, že jde o případy, kde nebude závod likvidovati proto, že odprodal to neb ono právo a pod.

³⁰¹⁾ Bude se ovšem musiti jednati v těchto případech velmi opatrně. I v tom souhlasím s *Reischem a Kreibigem*, že je radno rychle v ně-

provede se ve prospěch účtu příslušné rezervy, a nikoli ve prospěch účtu ztráty a zisku, a teprve realizované zpeněžení bude se moci zaúčtovat jako mimořádný zisk, kdežto v jiných případech bude se nehmotné aktivum odepisovati buď na vrub účtu výroby (při patentech a pod.) anebo s čistého zisku (na př. při nevyužítkovávaných právech a pod.).³⁰²⁾

8. *Anticipace aktivné a passivné.*

Stává se, že náklady, které effektivně předem uhrazeny byly, při závěre účetní nejsou z části stráveny, resp. nárok za ně nabytý není vyčerpán. Zbytek nároku není pohledávkou, poněvadž smluvník není zpravidla povinen obdrženou úplatu vraceti ani tehdy, neužije-li se nabytého oprávnění; liší se od ní svou dočasností. S povahou jejich jako nákladů souvisí, že se časem stravují, mizejí, až úplně zanikají. Položky tyto jinak mají příznaky nehmotných aktiv,³⁰³⁾ vždyť jest v podstatě i možno je zpeněžit, ale jsou na druhé straně penízem ztrátovým,³⁰⁴⁾ který pouze z příčin techniky účetní se ocitl v aktivech rozvahy, poněvadž nestýká se v jednom dni lhůta, na niž výlohy ony byly uhrazeny, se dnem závěry. Aby netrpěl totiž újmy zisk toho roku, kdy výlohy byly placeny předem i na část období příštího a do ztrát zaúčtovány, odepisuje se zatím zpět koncem účetního období část výloh, na vrub příštího období náležející, na příslušném účtě nákladovém, a nutně ovšem musí pak vřaditi se tento odepis do aktiv rozvahy, má-li účet ztráty a zisku s rozvahou souhlasiti. Tyto *aktivné* anticipace přesunují tedy výlohy, které byly placeny za rok příští v roce běžném, na rok příští a svalují toto břemeno s roku běžného, a zovou se proto i — zejména sáhají-li přes meze několika let — *anticipacemi liberujícími*. Náleží

kterých případech (na př. jde-li o patenty, právo firmy a pod.) amortisovati.

³⁰²⁾ Rovnoběžně s těmito odepisy měnila by se příslušná reserva v rezervní fond. (Viz na str. 81, co tam o odepisech řečeno.)

³⁰³⁾ *Rehm* (Bil., str. 260) staví některé anticipace zcela na roveň statkům poměrovým a tudíž je považuje za reálná aktiva, kdežto ostatním dává jméno *účetní* anticipace (nicht effektive, aber rechnungsmäßige Aktivantizipationen).

³⁰⁴⁾ *Reisch* a *Kreibig* nazývají položku organizačních výloh »quasi-aktivem« (Bil. u. St., II., str. 55) a liší ji od »pseudoaktiv«, pouhých to položek pořádkových, na př. od vyrovnávací položky výsledné ztráty, od emisních ztrát a pod., ale na str. 82-II. zovou anticipace přece »pseudoaktivy«. — Na jiném místě navrhuji pro položku jejich název »Organisationskosten-Verlust-Conto« (II., str. 82).

k nim předem zaplacené nájemné, daně, služné, úroky věřitelům předem placené a úroky dlužníky nedoplacené, dále diskonty se smének passivních, disažio (viz str. 120.) a zejména i výlohy zakládací a organizační. Poněvadž z prvních výloh mají prospěch i další léta trvání podniku, nedá se ničeho namítati proti tomu, aby náklady tyto byly rozvrženy na řadu let, t. j. aby koncem prvního roku utvořilo se z nich po srážce podílů, na vrub prvního roku připadajícího, přechodí aktivum, s něhož by se i každý další rok náležitě kvoty odepisovaly.³⁰⁵⁾ Aby se však věc nepřeháněla, vymezují u nás některá novější nařízení³⁰⁶⁾ počet let, do kterého nejdéle musí při akciových společnostech zakládací výlohy býti odepsány, kdežto něm. obch. zák. vůbec zakazuje akciovým společnostem, výlohy zařizovací a správní jako aktivum v rozvahu klásti.³⁰⁷⁾ Zajisté však opatrné správy budou samy pamětlivy, aby výlohy zakladatelské odepsaly, pokud poměry dovolí, jak nejrychleji a neužijí ani výhody uvedeným nařízením poskytnuté;³⁰⁸⁾ zejména jest při-

³⁰⁵⁾ *Simon* (Bil., str. 161) dopouští, aby se směly tyto výlohy vřaditi do aktiv pouze tehdy, byly-li za ně opatřeny hmotné statky (»greifbare Gütere«). Ale prospěchy za náklady organizační pořízené nejsou vůbec »greifbare«; *Simon* tu ve výkladu slovném zachází daleko (*Reisch a Kreibitz*, Bil. u. St. II., str. 82).

³⁰⁶⁾ Poj. reg. (pro akciové i jiné společnosti) ustanovil (§ 21. a 33. č. 11) pro odepis výloh zařizovacích nejvýše dobu pěti let, pro odepis provisi zprostředkovatelských nejvýše dobu desíti let; ale dovolení toto týká se jen provisi závěrkových, jež v prvních desíti letech, co společnost trvá, byly vydány, a tato doba desíti let má býti přiměřeně zkrácena, když podle nabytých zkušeností střední doba pojišťovací jest kratší. — Akc. reg. povoluje rovněž na odepis výloh organizačních lhůtu nejvýše pěti let (§ 51); tyto výlohy zakladatelské musí býti však ve stanovách specialisovány a mohou to býti jen výlohy při zřizování nutné a hotově placené, včetně veřejných dávek, za příčinou založení společnosti hrazených. — Podobná ustanovení mají obch. zákonníky uherský, bosenský, obl. právo švýcarské. — Banka rak.-uh. má dle stanov (čl. 101, č. 3) z nákladů správních toliko výdaje na novou formu bankovek rozdělit na několik let.

³⁰⁷⁾ § 261., č. 4 zní: »Die Kosten der Errichtung und Verwaltung dürfen nicht als Aktivum in die Bilanz eingesetzt werden.« — *Simon* (Bil., str. 165) míní, že jde tu o chybu písařskou, a že má státi »Kosten der Einrichtung...«. — Tímto přísným ustanovením způsobí se ve mnohých případech, že podniky akciové vykáží prvý rok ztrátu, což s hlediska obchodního není vhodné. Ostatně vykáže-li prvý rok ztrátu, bude se musiti ztráta také vřaditi do aktiv, ovšem jen jako vyrovnávací položka, která příští rok zcela se uhraditi musí na vrub zisku a zmizí z rozvahy, kdežto při odepisování výloh zakládacích se odepis děje po několik let.

³⁰⁸⁾ Vhodným jest i ustanovení reg. pojišť. (§ 22.), »že dividenda nad 5% splaceného akciového kapitálu smí se jen tenkrát akcionářům rozdělití, jsou-li organizační výlohy již odepsány.«

pomenouti, že roční odepis výloh organizačních musí se provést i tenkrát, když není tohoto roku čistého zisku, totiž musí býti zaúčtovány před závěrou účtu ztráty a zisku buď na vrub povšechných výloh nebo přímo na vrub účtu ztráty a zisku.³⁰⁰⁾

Druhý druh jsou *anticipace pasivné*, jimiž zadržuje se buď část výnosu předem přijatého pro příští období, anebo jimiž se strádá z hrubých výnosů let dřívějších na výlohy v příštích letech s určitostí očekávané, resp. již dané, ale nelikvidované, poněvadž i tato léta mají podíl na prospěchu, za ony budoucí náklady opatřeném. Passivné anticipace prvního druhu jsou — zejména vztahují-li se na více let — anticipacemi *kummulujícími*. Jsou to: nedoplačené daně, služné, úroky věřitelům nedoplačené a dlužníky přeplacené, fondy pensijní, částky vzhledem k projednávaným sporům poplatkovým uchované a j.

Příděly do rezerv kummulujících mají býti počtem přesně zjišťovány, pokud nejsou dány předem smluvenými určitými částkami, poněvadž by jinak staly se z části rezervními fondy, hromadíce ryzí zisk, kdyby totiž více se jim přidělovalo než je nutno, anebo v opačném případě by způsobovaly nesprávné zvýšení zisku na úkor let budoucích. Vyúčtování ročních přídělů děje se na vrub účtu povšechných výloh anebo na vrub účtu ztráty a zisku (před jeho závěrou).³¹⁰⁾

*Reservy*³¹¹⁾ liší se od ostatních anticipací pasivných tím, že při nich dostává se předem úhrada zdánlivě jako výnos, z níž se znenáhla v příštích letech ve prospěch účtu povšechných výloh nebo účtu ztráty a zisku náležitá částka odepisuje.

(U pojišťoven jest třeba lišiti částky koncem roku na ohlášené škody nevyplacené, poněvadž nebyly škody ty dosud likvi-

³⁰⁰⁾ Počátkem nového období zaúčtuje se zbytek výloh organizačních na svůj účet jako jiné aktivum; kdežto jiné aktivně anticipace (přeplacené nájemné, služné a pod.) převádějí se často přímo z rozvahného účtu na příslušný účet nákladový, odkudž pochodí jich název *přechozí* či *transitorní*.

³¹⁰⁾ Passivné anticipace, které budou zaplacený nebo uhrazeny mezi příštím rokem, se převádějí na počátku roku obyčejně přímo na příslušný účet nákladový (v pravo), takže když se pak mezi rokem zaplatí z části i za minulé období, nezatíží za část na vrub předešlého roku náležející roku letošního. Passivné anticipace *kummulující*, zasahující do více let, mají svůj zvláštní účet, a roční příděly se mu píší ve prospěch. Reservy mají rovněž své účty, ale s nich se roční kvoty odepisují (v levo) a účtují se ve prospěch účtu povšechných výloh nebo pod., aby ulehčily mu v nákladech.

³¹¹⁾ K *rezervám* náleží i *provisé* čili *damno*, hypothečními bankami a spořitelny při výplatě výpůjčky jednou pro vždy vybíraná. — Také *ažio* sem náleží. (Viz str. 122.) — Názvu *reserva* užívá se i o pořádkových položkách odepisných (viz str. 40., 81.), ale méně správně.

dovány, cd obnosů, které se musí rezervovati na každou pojistku dle zásad matematiky pojišťovací; prvé částky jsou anticipacemi passivními, druhé jsou obyčejnými dluhy.³¹²⁾

9. Položky pořádkové.

V rozvahách jsou i položky, jichž význam je ryze *formální*; jimi totiž upravují se některé položky jiné na pravou míru, tak že jsou způsobeny pouze zvláštním postupem účtování,

³¹²⁾ *Reisch* a *Kreibig* nazývají prvou položku Schaden-Reserve-Conto, druhou Prämien-Reserve-Conto nebo Prämien-Reservfond-Conto. Ale název »účet premiového rezervního fondu« není správně volen, poněvadž rezervy pojistného nejsou rezervními fondy z čistého zisku nastřádanými; přiděly jejich měly by se dítí při zaúčtování příjmu každé premie. Každá premie měla by se dělití — podobně jako se rozděluje přijatá annuita při zápůjčkách hypotekárných na úrok a úmor — na část vyvažující zkapitalisované nebezpečí výplaty pojistky čili netto premii, a část druhou, v níž zahrnut jest příspěvek na úhradu výloh a zisk; netto premie měla by se účtovatí ve prospěch účtu *majetkového* rezervy pojistek, ostatek premie měl by zaúčtovatí se ve prospěch účtu *výsledkového* výnosu pojistek. Výplaty škod a pojistek měly by se pak odepisovatí na účte rezervy pojistek. Ale poněvadž by tímto účtováním způsobilo se mnoho práce, a věc byla by velice spleťta, účtuje se příjem premii celý ve prospěch účtů premii, a odtud převede se při závěře ve prospěch účtu ztráty a zisku, a výplaty škod a pojistek odepisují se na účte škod a odtud převádějí se na vrub účtu ztráty a zisku. Při závěře se výpočtem zjistí hodnota nebezpečí uzavřených pojistek, vepíše se na vrub účtu rezervy pojistek a na stranu passiv do rozvahy, a účet rezervy pojistek se vypořádá účtem ztráty a zisku. Tím jest jasně naznačeno, že příjem netto premii je ryzí směnou, a obnosy na účte rezervy pojistek v rozvaze účtované jsou tudíž passivem společnosti. — (Pensijní fondy, které závody střádají, mají také výpočtem býti rok od roku určovány, ale přiděly jejich jsou *ztrátami* běžného roku, a proto pensijní fond je anticipací. Bilančním passivem byl by pensijní fond, vzniklý z premii, jež by se od zřízenců vybíraly a přesně hodnotě nebezpečí odpovídaly.) — V podstatě souhlasí i *Simon*, že premiové rezervy jsou dluhem. — Jiného náhledu je *Rehm* (Bil., str. 592 a násl.). Práví totiž: »Rádné účetnictví vychází s toho stanoviska, že obnos příjmů příštích premii a obnos příštích výplat škod se vyvažují, a klade jen pro ten případ, že by vybírané premie nestačily na úhrady splatných škod, což při principu průměrových premii (roz. co rok týmiž částkami vyměřených, ač nebezpečí na př. při životních pojišťovnách čím dále více stoupá) jest velmi pravděpodobno, v rozvalu rezervu z částí premii nahromaděnou, jejímž účelem jest, doplniti případný schodek na prostředcích k úhradě příštích výplat škod.« Jest mu tudíž reserva premiová *pravým úhradním fondem, pravým rezervním fondem*. Tak i *Knappe, Moldenhauer* a j. — Že by *příští* příjmy premiové kryly *příští* výplaty škod, je nesprávná domněnka. Jsout při životních pojistkách i takové druhy pojistek, že zakoupí se pojistka jediným vkladem anebo premiemi jen po několik let placenými. (Protí náhledu *Rehmo*u staví se i *Reisch* v Monatsschr. f. H., 1904, str. 41)

a mohly by i z rozvahy zmizeti, aniž by se rozvaha u věci stala nesprávnou nebo neúplnou.

Typem pořádkových položek jest v rozvaze v *passivech účet odepisů*. Nynější hodnotu zařízení provozovacích vzhledem k opotřebení jejich lze vyúčtovat buď v rozvaze přímo, totiž pouze v aktivech jedinou položkou po odpočtení částek odepsaných, anebo lze v aktivech účtovatí zařízení provozovací stále v ceně nabývací a úhrn odepisů klásti do *passiv* jako položku pořádkovou. (Viz str. 81.) Tyto částky odepisné nejsou *reservním fondem*,³¹³) poněvadž nejsou nastrádány z ryzích zisků, ony nejsou ani *reservami* čili *anticipacemi passivními*, poněvadž nezadržuje se jimi část prostředků oběžných pro *příští výlohy*, nýbrž dává se jimi pouze výraz *nastavšimu* poklesu hodnot.

Podobně lze účtovatí i *odepisy na pohledávkách* pro úplnou nebo částečnou nedobytnost položkou pořádkovou v *passivech*.³¹⁴) Dále jsou pořádkovými položkami na straně *passiv* k hlavní položce, v aktivech uvedené, odepisy na ceně zboží, jež bylo účtováno v aktivech v ceně nabývací, ač cena dne závěry je nižší (viz o tom na str. 73.);³¹⁵) pak diskonty se směnek v zásobě, jakož i disažio (viz str. 114.).

³¹³) Není proto vhodné, nazývati je »reservním fondem odepisným« nebo »fondem obnovovacím« a pod., a je naprosto nesprávné, slučovati je snad dokonce se skutečnými rezervními fondy jinými. — *Staub* a po něm *Knappe* (Bil., str. 77) nazývají položky pořádkové »Korrektivkonto«.

³¹⁴) Pokud tato položka vyjadřuje utrpené ztráty, z části i dle předpokladu, je pouhou položkou pořádkovou, přikazuje-li se jí však více, tvoří tento nadbytek skutečný rezervní fond. V praxi panují o účtech odepisů pohledávek v rozvahách často nesprávné názory, a také v označení jejich v rozvahách jsou zmatky, zejména i v němčině. *Rehm* (Bil., str. 52) má účet odepisů na pohledávkách (Delkrederebewertungskonto) v rozvaze za nepřipustný a považuje za nutný *přímý* odepis na úhrnu pohledávek; rezervní fond pro *možné příští* ztráty na pohledávkách ovšem připouští a nazývá jej »Delkredere-reservefonds«. Náhled svůj opírá o text něm. obch. zák. (§ 40.), kde se praví: »Zweifelhafte Forderungen sind nach ihrem wahrscheinlichen Werte anzusetzen...« — Nevidím však v této stilisaci úmyslu, který v ni *Rehm* vkládá. — *Simon* (Bil., str. 141) nazývá »pravý delkrederefond« *zákonně nutnou položkou*, pokud odepisy přímo na straně aktiv se neprovedly, a nutné přiděly jeho snižují ryzí zisk, kdežto rezervní fond na úhradu *příštích* neočekávaných schodků při pohledávkách není zákonně nutnou položkou; může jen z ryzího zisku býti dotován«.

³¹⁵) Položka v *passivech*, kterou vyjadřuje se přískok cen cenných papírů a zboží nad cenu nabývací, v aktivech v ceně tržní uvedených, jest *reservním fondem*, ovšem posud nerealizovaným.

Také *na straně aktiv* mohou se vyskytovat položky pořádkové; na př. jde-li o to, vykazovati v *passivech* stále původní obnos výpůjčky, pak umořené částky vkládají se jako pořádková položka do aktiv. Také umořují-li se akcie z výročních *hrubých* výnosů a má zůstatí původní akciový kapitál v *patrnosti*, uvádí se úhrn odepsaných akcií ve výročních rozvahách v levo. (Viz o tom str. 136.)

Konečně mohou se vyskytnouti i položky pořádkové *na téže straně*, kde nalézá se hlavní položka; na př. účtovaly někdy akciové společnosti, které vydaly akcie ve měně jiné než běžné, akciový kapitál stále v téže přibližné hodnotě kursové a pozdější přískoky kursové účtovaly jako zvláštní položku pořádkovou a pod.³¹⁶)

K položkám pořádkovým náležejí i položky průběžně účtované, na př. depóty, některé rezervní fondy, jež mají vlastní své jmění zvlášť spravované, kauce úřednické a j. Depóty ne-náležejí vlastně v rozvahu jmění, poněvadž nejsou majetkem uschovatele, a účtují se vskutku někdy jen pod čarou bilance, »pro memoria«; vloží-li se přes to do aktiv rozvahy, musí se touže částkou v *passivech* vypořádati.³¹⁷) Rezervní fondy, jichž jmění je vyloučeno ze správy ostatního jmění, mají míti svou vlastní pobočnou bilanci; spojí-li se však tato bilance v jednu s hlavní bilancí, jeví se rezervní fond účtován průběžně v levo i v pravo. Kauce úřednické skládají se buď v penězích, jichž užívá se k obchodům podniku, a pak jsou uvedeny pouze na straně *passiv* rozvahy, anebo jsou dány v cenných papírech, knížkách spořitelních a j., kterých podnik nesmí užiti k svým účelům, a pak buď se účtují pouze »pod čarou« rozvahy anebo průběžně.

(*Ryze formálními položkami* v rozvaze jmění jsou také vlastně *vynovňovací položky závěrné* o akc. kapitálu, rezervních fondch a o výsledném zisku neb ztrátě. Viz o tom na str. 21.)

B. Účty čistého jmění.

1. Akciový kapitál.

Akciový kapitál tvoří prvou položku na straně *passiv*. Nebyl-li při zakládání společnosti akciový kapitál zcela splacen,

³¹⁶) Často bývá však položka *ažia* vlastních akcií rezervním fondem a nikoli pouhou položkou pořádkovou. (Viz o tom na str. 141.)

³¹⁷) *Knappe* (Bil., str. 38). — Cenné papíry v zástavu přijaté ne-účtují se zpravidla ani průběžně v bilanci, nýbrž uvádí se pouze v akti-vech jejich *pohledávka* zástavní.